

Mezőberény

Településképi Arculati Kézikönyv

2017

TARTALOMJEGYZÉK

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

1. BEVEZETÉS	3
2. MEZŐBERÉNY VÁROS BEMUTATÁSA, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER	4
3. ÖRÖKSÉGÜNK	8
a településképi szempontból meghatározó	
Műemléki értékek – Szlovák evangélikus templom	9
- Német evangélikus templom	10
- Református templom	11
- Wenckheim-Fejérváry kastély, a kastély parkja, liget	12
Helyi építészeti értékvédelem alatt álló	
- középületek	13
- lakóházak, népi építészeti értékek	19
- Mezőberény külterületi építészeti értékei	25
Táji és természeti értékek	
- belterületen	27
- külterületen	30
Tájképvédelemmel érintett területek	33
4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK MEZŐBERÉNYBEN	34
eltérő karakterű területek lehatárolása, a településképi arculati jellemzők és településkarakter bemutatása	
Történeti településrészek	35
1. Kisvárosias beépítés a főutak mentén	36
2. Kisvárosias beépítés a településközpontban	37
3. Falusias beépítésű lakóterület	38
Beépítésre nem szánt terület	
Natura 2000 terület, Tájképvédelemmel érintett területek	39
Liget	39
Sportpálya	39
Temetők	40
5. AJÁNLÁSOK	
A településképi minőségi formálására vonatkozó ajánlások, építészeti útmutató	
Ajánlások a történeti településrészen	
1. Kisvárosias beépítés a főutak mentén	42
2. Kisvárosias beépítés a településközpontban	43
3. Falusias jellegű beépítés	53
4. Tervezett kertvárosias beépítés	58
6. JÓ PÉLDÁK, ÉPÜLETEK, ÉPÍTETT RÉSZLETEK	61
épületek, építészeti részletek (ajtók, ablakok, tornácok, anyaghasználat, színek, homlokzatképzés, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása	
7. JÓ PÉLDÁK, SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK	62
sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések	
IMPRESSZUM	

POLGÁRMESTERI KÖSZÖNTŐ

Mezőberény Békés megye centrumában található város. A megye hetedik legnagyobb – 10 és félezer lakosú – települése, ahol a lakosságszám csökkenés aránya a megyében az egyik legalacsonyabb. A város mindig büszke volt az itt élő három nemzetiség egymást inspiráló építészeti tevékenységére, a természeti értékek hasznosítására, az értékkeremtésre, a „finoman elbűvölő település” jelzőre.

A kézikönyv ezekre a tulajdonságokra épít, lehetővé téve új értékek befogadását, teremtését. A jelen előírásai nem kötnek gúzsba, teret adnak az alkotó fantáziának, az innovációnak, a jövő múltból építkező megteremtéséhez.

Mezőberény bízik abban, hogy ez a kézikönyv segíti az itt élőket, a letelepedni kívánókat abban, hogy épített örökségünkkel jól gazdálkodva tovább erősítsük egyediségünket. Reméljük, ez a dokumentum is segít abban, hogy még vonzóbb, még élhetőbb legyen városunk, megállítva – legszebb reményeink szerint visszafordítva – a lakosságszám csökkenését. S ez nem csak Mezőberény érdeke, de szűkebb környezetünk a Közép-Békési térségé is.

Siklósi István
polgármester

1. BEVEZETÉS

Mezőberény a „finoman elbűvölő település.”¹

A város újratelepítése óta eltelt közel három évszázados múlt és a várossá válást követő, több, mint negyed század bizonyította az itt élő emberek optimizmusát, fogékonyságát az újra, nyitottságát és teremtőerejét.

Mezőberény háromnemzetiségű település: magyarok, németek és szlovákok élnek itt együtt, akik a XIX. század végéig szigorúan elkülönültek egymástól. Nemcsak más-más részen éltek Mezőberénynek, de máshogyan építkeztek, öltözködtek, étkeztek, mások voltak mindennapi és ünnepi szokásaik, mást énekeltek, máshogyan táncoltak; különböző kultúrával rendelkeztek.

Városunk háromnemzetiségű kialakulása, a nemzetiségek több mint 200 éven keresztüli együttélése, a város etnikai alapú, három részre tagozódásának egyedisége, a településen a kultúra, népi mesterségek, építkezés három nemzetiség által létrehozott színes örökségét eredményezte.

„Mezőberény az értékek őrzője, a hagyományok ápolója.”

Mezőberény olyan, mint egy kis ékszerdoboz, a házai az ékszerei, a köztéri szobrok a gyöngyszemek. A település gazdagságát is jelzi, az értéktára. A település értéktárában 108 felvett érték van, további 6 feldolgozásra vár.

Váradi Sándor: Népek barátsága című szobra

¹ The New York Times 2014. február 5. Set Kugel

2. MEZŐBERÉNY VÁROS BEMUTATÁSA

általános településkép, településkarakter

Mezőberény alföldi mezőváros Békés megyében, a Békési kistérségben, Békéscsabától északra, Békés és Köröstarcsa közt fekvő település. Vasúton a Budapest - Békéscsaba vonalon közelíthető meg. A Mezőberény városnak 10424 lakosa van, a lakások száma 4515, területe 118.5 km², GPS koordinátái: 46.8257, 21.0244.

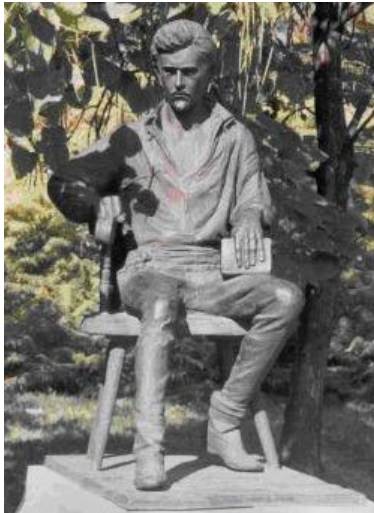
A régészeti leletek tanúsága szerint Mezőberény területe az újkőkortól (neolitikum) volt folytonosan lakott. A lelőhelyek földrajzi elhelyezkedését vizsgálva jól megfigyelhető, hogy az őskori lakosság folyóvíz mellé, magasabb dombra, dombhátakra telepedett. Mezőberény területén 175 lelőhely van. Az Árpád-korban a mai település helyén állt a Berény nevű falu, amely a török hódoltság alatt elpusztult. Az úratelepítés 1723-ban szlovák, német és magyar telepesekkel történt a Harruckernek jóvoltából. Mezőberény sajátos háromközpontúságát még ma is őrzi, ami a háromnyelvű lakosság egykori elkülönüléséből ered. A település mezővárosi arculatát ma a német paraszt-polgári, szárazbejárós házak, az előtornácos, ulicskás, szlovák parasztházak és a magyar népi lakóházak őrzik.

A városba a 47-es főközlekedési úton bejutva, Mezőberény központjában található a Wenckheim - Fejérváry kastély és a városháza, az előtte kialakított körforgalom mellett.

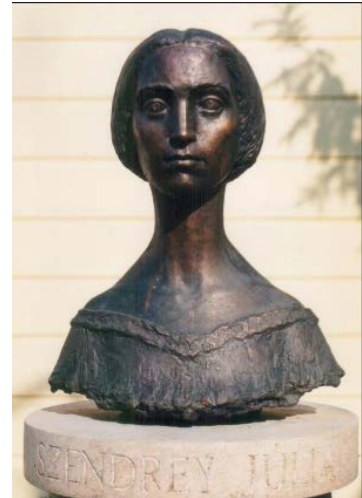
A Wenckheim–Fejérváry kastélyban ma az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ, Muzeális Gyűjteménye kapott helyet. Ez a gyűjtemény élő és rendezvényekkel teli, a kapu mindenki számára nyitva áll és sokan nyitják.

Orlai Petrics Soma festőművész -Petőfi Sándor másodunokatestvére-, több szállal is kötődik Mezőberényhez. 1822. október 22-én városunkban született, itt végezte középiskoláit is. Több változata ismert a Petőfi otthonában című egészalakos portréjának is, csakúgy, mint a Petőfit Mezőberényben ábrázoló képnek, aminek eredetije 1849 nyarán, Petőfi utolsó, családi körben töltött napjaiban készült.

A Petőfi Mezőberényben című szobor a művelődési központ parkjában van, ifj. Szabó István alkotása.

Ahol Petőfi megfordult, ahol élt, alkotott, alakját mindmáig legendák veszik körül és a kései utódok féltve őrzik ott tartózkodásának szellemi, tárgyi emlékeit, relikviáit. Mezőberényben nemcsak Petőfi Sándor, de Szendrei Júlia emlékét is híven őrzik. A fiatal leány a Festeticsek által működtetett leánynevelő intézetben, a volt kastélyban tanult 2 évig. A kastély előtt áll a mellszobra.

Szendrei Júlia mellszobrát a mezőberényi születésű Udvardi Anikó formázta meg.

Petőfi több alkalommal járt Mezőberényben, Orlai Petrics Soma barátjánál, aki többször is megfestette itt a költő portréját. A költő Mezőberényből indult Bem seregébe.

A szabadságharcot követő jobbágyfelszabadítás volt a polgárosodás alapja Mezőberényben is. Az ármentesítéssel jelentősen megnőtték a termőterületek. A dualizmus korában lendületes fejlődés vette kezdetét. A népesség jelentősen növekedett, az 1900-as évek elejére elérte a 13 000 főt. 1873-tól országos vásártartási jogot kapott Mezőberény, ami városi jogállást feltételez. A századfordulón nyerte el a jellegzetes kis mezővárosi arculatát. Ekkor épültek a nagyobb középületek. A fejlődést segítette a vasút kiépítése, a Körös-híd megépítése, a pénzügyintézetek és a polgári iskola létrehozása is.

A képeken a Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium épületét látjuk, amely építéskor a Mezőberényi magyar királyi állami polgári fiú és leányiskola nevet viselte.

Az újja épített, korszerűsített vasútállomás.

Mezőberény vasútállomása anno.

A lendületes fejlődést az I. világháború és az azt követő gazdasági válság törte meg. Az I. világháború súlyos veszteséget okozott Mezőberénynek is.

A II. világháborút követő lakosságcserek és kitelepítések átalakították a település etnikai arculatát. Az elmúlt 40-50 év szocialista korszakában az addig agrárjellegű településen felgyorsult az iparosítás. A 70-es és a 80-as években 9 ipari üzem működött az akkori nagyközségben. Új, emeletes lakások épültek, 1962-ben gimnázium, 1984-ben egészségügyi központ létesült. 1989-ben kapta meg Mezőberény a városi rangot. A rendszerváltást követően még intenzívebb fejlődés indult meg a városban.

Mezőberény infrastruktúra kiépítettsége az egyik legjobb a térségben. Az utak 98%-a szilárd burkolatú, magas a gáz bekötések száma. Új kerékpárutak segítik a közlekedést. A közelmúlt jelentősebb beruházásai mellett a kis és középvállalkozások kerültek előtérbe.

Mezőberénynek két szociális otthona van. A népesség megtartását elősegítő fejlesztésnek tekinthető a nemrégiben fiataloknak épített 107 lakás, melynek forrása a Széchenyi tervből származott.

A város ma is hagyományosan soknemzetiségű, jelentős a német és a szlovák lakosság. A város építészeti öröksége és kultúrája a mai napig őrzi a nemzetiségek örökségét.

Mezőberény fontos rendezvénye a Berényi Napok, ami 3-4 napos programsorozat, és a majális. 2017 augusztusában Mezőberény adott otthont a 25. Országos Vadásztalálkozónak.

A városba érkezőnek lehetősége van a kapcsolódásra, pihenésre, de az aktív turizmusra is.

Szállás és étkezési lehetőség a patinás Berény Étterem és Szállóban, a város főterén, vagy a Tópart Panzióban van, ahol festői környezetben várják a pihenni és szórakozni vágyókat a vendéglő munkatársai, német, szlovák nemzetiségű szobákkal. Aki családiasabb elhelyezésre vágyik, a Tóth apartman és Panzióban a kastély mellett kaphat szállást. A Panoráma Étteremben a Csabai úton, a felüljáró mellett, rendkívül jól főznek, nagy a választék, és gyors a kiszolgálás, még az átutazóknak is érdemes itt megállni. A belvárosban, a Fortuna téren a Gösser Söröző és Pizzeria várja a vendégeit.

A legújabb szálláslehetőség a Piknik Park és Szabadidő Központban van, a Kálmán Fürdő közelében. Itt baráti fogadtatásra és igazi vendéglátásra számíthat az utazó.

A Kálmán Fürdőben - nyári időszakban - egy szépen gondozott parkban 4 medence áll a vendégek rendelkezésére. A víz összetétele segíti az ízületi panaszok, mézhiánnyal kapcsolatos betegségek, mozgásszervi megbetegedések és reumatikus panaszok megszüntetését.

A Nyeregben Alapítvány lovastanyáján lovaglási lehetőség - sétakocsikázás - tereplovaglás - Népi paraszti eszközök gyűjteménye című kiállítás megtekintése - nyáron táborozási lehetőség várja a vendégeket.

A Mezőberényi Vadásztársaságnál, bejelentkezés után bérvadászat - apróvad vadászati lehetőség van.

Az Alföld Turista Egyesület kerékpáros és gyalogos túrákat szervez Mezőberény és a körülötte lévő szép természeti környezet bejárására. A hangulatos ártéri erdők, füzesek, a Kettős-Körös kanyargós töltése mellett a lefűződött holtágak a régmúlt vízvilágának felidézésére. A keskeny nádszegélyben nádirigó, poszáták, kiskócsag, gémelek leltek otthonra.

Mezőberény további látnivalói:

A Wenckheim-Fejérvéri Kastélyban az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ Muzeális Gyűjteménye.

A dinamikusan fejlődő kisváros a 90-es évek elején alapította múzeumát. Az 1970-es, 1980-as években megkezdődött a településen a hagyományos paraszti kultúra emlékeinek gyűjtése. Hentz Lajos helytörténész, néprajzkutató vezetésével és sok lelkes amatőr közreműködő segítségével létrehoztak egy városi gyűjteményt. Évekkel ezelőtt indították el a Múzeumi esték előadás sorozatot, 2011-ben pedig a Múzeumok Éjszakája programsorozatba is bekapcsolódtak. Különleges ajánlatuk a Pincetúra/Pincetárlat. Mezőberény Öröksége címmel pedig új helytörténeti sorozatot indítottak útjára.

Patikamúzeum 1995. május 18-án nyílt meg. Mezőberényben a másodikként alapított, az "Oroszlán" nevet viselő patikának egykori berendezési tárgyait találjuk itt, melyeket egykor a tulajdonos vásárolt. A tölgyfabútorokból, patikai porcelán- és csiszolt üvegtégelyekből álló berendezés a megye legpatinásabb gyógyszerészeti relikuma. A patika berendezése helyi védettség alatt álló egyedi érték, a Luther u. 1. szám alatt tekinthető meg.

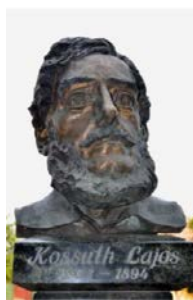
Az emlékművek és a köztéri alkotások szinte megszámlálhatatlanok Mezőberényben, hozzátartoznak a városképhez, az itt lakók és a látogatók nagy örömére, szinte szoborparkban járunk, ha a városban sétálunk. A további leírásban is szerepelnek még szobrok, az itt láthatókon kívül, mert azok nélkül nem lenne teljes a településkép bemutatása.

Világháborús
emlékmű

Gr. Széchenyi István

Kossuth Lajos

Dr. Bak Mihály

Bethlen Gábor

Az I. és II. világháború hősi halottainak állít emléket a Városháza előtt 1928-ban felállított világháborús emlékmű, alkotója Vass Viktor.

Gr. Széchenyi István mellszobra, a Széchenyi utca és a Kossuth tér találkozásánál, a német evangélikus templom mellett áll, a Kossuth szobor társaságában. Alkotója Veres Kálmán.

Dr. Bak Mihály, a település néhai orvosának, jelentős közéleti alakjának emlékére állított szobor az Egészségügyi Központ előtt (Luther u. 1. sz.) található. Alkotója Udvardy Anikó.

Bethlen Gábor Erdély fejedelme mellszobra Benke Zoltán alkotása a Református templom kertjében kapott helyet.

3. ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti,
műemléki, táji és természeti értékek

Az épületeken kívül a településszerkezet is máig őrzi a három nemzetiség, három központú, egymástól elkülönült letelepedését.

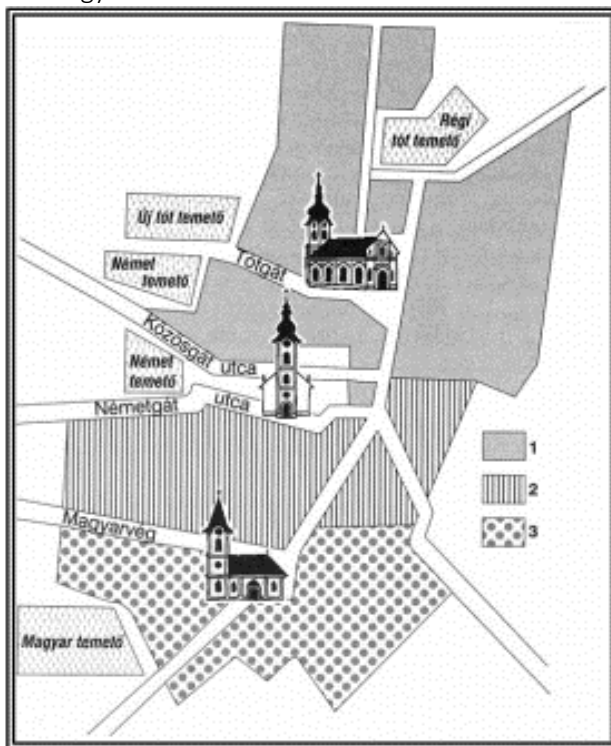
Mezőberényt Harruckern János György telepítette újjá, szlovák jobbágyokkal, akik Nógrád, Hont és Pest. továbbá Zólyom és Trencsén megyékből származtak. Két évvel a szlovák telepesek után, 1725-ben német ajkú evangélikusok is megtelepedtek Mezőberényben. A harmadik telepes náció a református magyarság volt (1731). Mindegyik a település egy-egy részét lakta be. Az újratelepítés idejében a lakosságnak mintegy a fele szlovák volt, 1/3-uk német, és csak minden ötödik volt magyar. Igen érdekesen, de igazságosan oldották meg a település vezetését: A legfőbb funkciókban felváltva képviseltették magukat a szlovákok, németek és a magyarok.

Újratelepődése óta egy községként kezelték tehát Mezőberényt, jóllehet a magyarok, a szlovákok és a németek egymástól elkülönülten, három „falut” alkotva telepedtek le, s elkülönülésüket a 20. századig fenntartották. A jelenlegi városképből – a fő közlekedési utak nyomvonalából, a közösségi épületek elhelyezkedéséből – is kikövetkeztethető a három nemzetiségnek ez a falusias elkülönülése. A három templom – a szlovák és a német evangélikus, valamint a magyar református – olyan elhelyezkedésű, mintha egy-egy falu központjában építették volna: mindegyiket kis tér veszi körül, s fontos közlekedési utak ide futnak be. Vagyis annak ellenére, hogy a városka főtere – a városházával, a boltokkal és a közintézményekkel – a „centrum” szerepét töltötte s tölti be a forgalom-szervezésben, a templomok környékén is kialakultak

„közösségi fórumok”. Ezek a „faluhatárok” persze sohasem jelentettek, a közelmúltban-napjainkban végképp nem jelentenek tényleges választóvonalat. A tótév, magyarvég, németvég – azaz a három „falu” – utcahálózata szerves egységet alkot, sőt a magyar–német, illetve a német–szlovák „határon” egy-két utcában mindig vegyesen laktak. Arra is vannak viszont adataink, hogy a 19. század elején publikációban tájékoztatták a lakosságot, ha valamelyik nemzetiség körzetében „idegen” szándékozott megvenni egy eladó házat, az adott nemzetiséghez tartozónak volt ugyanis

elővételi joga. Tudatosan törekedtek tehát az etnikai alapú „faluvá” szerveződés fenntartására. Öröndetes tény, hogy az 1990-es évektől egyre jobban erősödik a múlt megőrzésére, felelevenítésére alakuló csoportok, egyesületek tevékenysége. Gyakorlatilag mindkét kisebbségnek van hagyományőrző csoportja, melyek taglétszáma, folyamatosan növekszik.

A képen a Berény táncgyűttes szerepel.

Műemléki értékek

Szlovák Evangélikus Templom, a II. kerületi Evangélikus Egyházközség temploma

törzsszáma 786, azonosítója 2507

Luther Márton tér 1 szám, hrsz.: 2428

A szlovák evangélikus templom, copfstílusban épült 1792-1797 között, építője Früntz Pumberger nagyváradi kőművesmester. A templom 31x18méter, magassága 21méter, torony 51méter. A torony a hajó nyugati rövid oldalán kívül áll, hagymatagos laternás sisakkal, 3 harangja van. A toronyóra 1805-ben lett felszerelve.

Az ötboltozatos hajó két rövid- és a déli hosszoldalon karzatos. A hajó homlokzata bélétes ívpillérsoros.

A templom orgonáját 1856-ban építette Saskó Márton Brezovai orgona építő mester, 1852-ben szentelték fel. Két manuálján és pedálján összesen 28 regiszter szól. A teljesen mechanikus szerkezetet érintetlenül hagyták építése óta.

A szószékoltár 1818-ban készült el Alkotói Dunaiszky Lőrinc szobrász, Alter József asztalos, és Carl Schöffert festőművész, ő festette a „Jézus mennybemenetele” című oltárképet. Pummer György és Altmann József mesterek végezték az oltár aranyozási és festési munkálatait.

A padokat 1889-ben Felberbauer István hódmezővásárhelyi asztalosmester készítette. A 36 gyertyás üvegcsillár 1897 óta szépíti a templombelsőt.

Német evangélikus templom, az I. kerületi Német Evangélikus Keresztény Egyházközség temploma

törzsszáma 785, azonosítója 2506

Kossuth tér 10. hrsz.: 1009

A német evangélikus templom, copfstílusban épült, 1789-ben, tervezője L. Ch. Sturni volt. A belső tér 23 méter x 15,5 méter, magassága 8 méter. 500 ülőhelye van.

Három oldalon karzatos hajójában Orlai-Petrich Soma képek vannak. Hajótest mellett álló torony zsindefedésű aszimmetrikus párnatagú a laternás sisak. Az oldalhomlokzatokon 3-3 boltíves ablak alatt 4-4 négyzetes ablak található. A keleti homlokzaton a torony alattához hasonló, homokkőből készült, kő keretes, félköríves ajtó látható, szegletkövén a felszentelés éve: 1789.

Az órapárkányos tornyot két párnatagozatos, zsindefedésű süveg zárja. A torony 26 méter magas. A nyugati oldalon szabálytalan ötszöggel záródik a hajó. Három harangja van.

Az ajtó fölött németül olvashatjuk:
„Én vagyok az ajtó: ha valaki én rajtam
megy be, megtartatik és bejár és kijár
majd és legelőt talál.”

A templomba lépve a késő barokk korra jellemző elrendezésű templomtérbe érkezünk. Három oldalról fakarzatok húzódnak, a bejáratnál szemben a szószékoltár. Ékes szószékoltárát Philipp Neuschwender tervezte. Az oltárasztal felett Orlai Petrics Soma oltárképe látható, melynek témája: Jézus megáldja a gyermekeket. Érdekessége, hogy a gyermekek alakjában az akkori környékbeli evangélikus lelkészek gyermekeinek arcát örököltette meg. A karzat mellvédjét virágstukkók díszítik, árkádjai kosárirészek. A padok egyszerű kiképzésűek. Mennyezete sík, vakolt fafödém.

Orgonája 1796-ból való és Jozeph Herotnik készítette Aranyozása 1824-ben készült el, Georg Pummer munkája. 1954-ben Szunyi és Czimai orgonakészítők átépítették. 2004-ben Sípos István vezetésével újjátették fel. 2 manuális, 18 regiszteres, elektromos fűtatóval működik. A megvilágítást egy kisebb és egy nagyobb csillár biztosítja, amelyeket a Holokauszt után életben maradt zsidóság adományozott az egyháznak, zsinagógájukat ugyanis 1985-ben lebontották, s a csillárok onnan származnak.

Református templom, a Mezőberényi Református Egyházközség Temploma

törzsszáma 784, azonosító 2505

Kálvin tér 1. hrsz 915

A református templom, copfstílusban épült 1804-ben, építette Czigler Antal. Három boltszakaszos hajó, az apszisban és az ellenkező végén karzattal épült. A torony a templomtesten kívül áll, barokk sisakja 1874-ben villámcsapás következtében leégett, a mai egyszerű gúla.

A kelet-nyugati templom nyugati homlokzat előtti tornya 37 méter magas. A 13,25 méteres, belső teret három csehsüveg boltozat fedi. 950 ülőhely van a templomban. A szószék empire, politúrozott felülettel, a csillár Pestről, a Kossuth utcai Kaszinóból származik.

A festői szépségű Körösök völgyében kis szigetet alkot a református templom, mely nehéz időkben is erőt adott az itt élő embereknek.

A városba a 47-es úton Békéscsaba felől érkezők első jelentős építményként találkoznak vele. A református Egyházközség évszázadokon át őrizte hagyományait, azokat az erkölcsi normákat, melyek ma is meghatározzák életünket. A munka becsülete, a tisztesség, a tenni akarás, amely mindannyiunk közös érdeke.

A templom mindig irányjelző épületnek számított a településen, torony iránt haladva a látogató is könnyen eljuthatott a falvak központjába. Irányjelző intézmény volt az egyház átvitt értelemben is. A fehér falú református templom lelkipásztorai és világi előjárói a 16. század óta mutatták az irányt a közösségeknek. Mutatták az utat az ember-ember, valamint az Isten és ember viszonyát megszabó erkölcsi rend felé.

Wenckheim - Fejérváry kastély

Fő utca 1-3. műemlék törzsszáma 8914, azonosító 2517, hrsz 3556

A mezőberény központjában áll egy csodaszép kis épület, a kastély, amely copf-empire stílusban épült 1800 körül. A történeti kutatás tanúsága szerint az épület Wenckheim-Festetics-Desewffy-Vécsey-Fejérváry-Vécsey-Cebrián-kúria. A mai kúria elődjét Wenckheim (I.) Ferencné *rosenfeldi* Czekalius Karolina építtette. A kastély és a parkja is műemléki védelem alatt áll.

Az épületben az Orlai Petrics Soma Kulturális Központ, Muzeális Gyűjteménye kapott helyet.

Bonyhai Mihály helytörténeti műve szerint 1807 június 11-én I. Ferenc király és lánya Mária Lujza főhercegnő, - Franciaország későbbi császárnéja – látogatást tett a Wenckheim családnál a kúriában, amikor Békés vármegyén átutaztak. 1809 áprilisában Békés vármegyei rendjei Csupor László alispán udvari tanácsos elnökletével vármegyei közgyűlést tartottak a kúriában.

Wenckheimné 1814-ben felosztotta gyermekei között a családi birtokot. Feltehetően ekkor kapta meg a mezőberényi kúriát – és a szeghalmi kúriát – harmadik lánya, tolnai gróf Festetics Vincéné Wenckheim Franciska bárónő. Festeticsné 1830-tól tíz éven keresztül leánynevelő intézetet működtetett a kúriában. 1838-40-ben itt tanult a 9-10 éves Szendrei Júlia, Petőfi Sándor későbbi felesége is.

Madarak háza látogatóközpont – volt fa nyári pavilon

műemléki törzsszám: 8914 azonosító16288

A kastélypark közepébe mára egy lakótelep épült, de a hátsó része városligetként fennmaradt, értékes kertépítészeti részletekkel és fa nyári pavilonnal, amely ma a Madarak háza látogatóközpont.

A több, mint 5 hektár területű ligetet, helyi jelentőségű természeti értéké nyilvánították 1994-ben.

A Madarak háza látogatóközpont, egyedi tartalmú. komplex szolgáltatáskörű, a terület madárvilágának, természeti értékeinek bemutatására és interaktív programok megrendezésére nyújt lehetőséget. 81 m²-es fedett színpad, és a liget ökoturisztikai ismeretterjesztő útvonalának kialakítása a ligeti pavilon felújításával együtt készült el.

Helyi építészeti értékvédelem alatt álló épületek – középületek

II. kerületi Evangélikus Egyházközség lelkészi hivatala és a magtárépülete

Luther tér 3. hrsz. hrsz.: 411 azonosító 15450

Az épület a szlovák evangélikus templom közelében van, mellette áll a magtár.

I. kerületi Német Evangélikus Egyházközség Parókiának, Imateremnek és Lelkészi lakásnak helyet adó épülete.

Kossuth tér 6. hrsz. 983 azonosító

Mezőberényi Református Egyházközség épülete

Puskin u. 53. hrsz.:1162/1 (volt iskola), mellette a **Református Szeretetotthon** kis épülete.

A három nemzetiségű település három templomát, az egyházak épületeit, a sok éven át elkülönült központjait bemutattuk. Ma, a Kossuth tér környéke a település központja. Itt áll a Városháza, és a patinás Berény Étterem és Szálloda, de sok új épület, lakóház is, a földszinti üzletsoraival. A régebbi, nívós épületek nemcsak helyi védelem alatt állnak, de a település értéktárában is szerepelnek

A Városháza

Kossuth tér 1. hrsz. 1. azonosító 15410

A városháza 1901-ben épült neoklasszicista stílusban. Helyén egykor a Petrich család háza állt, itt született a magyar történelmi és művelődéstörténeti festészet megteremtője Orlai Petrics Soma. Bach Nándor tervező elképzelései alapján, Dékány András és társa, Gombos Imre építkezési vállalkozók kivitelezésében valósult meg az impozáns épület.

A bal oldali kép 1915-ben készült a jobb oldali a mai állapotot mutatja.

Berény Étterem és Szálló épület

Kossuth tér 11. hrsz 107 azonosító 15411

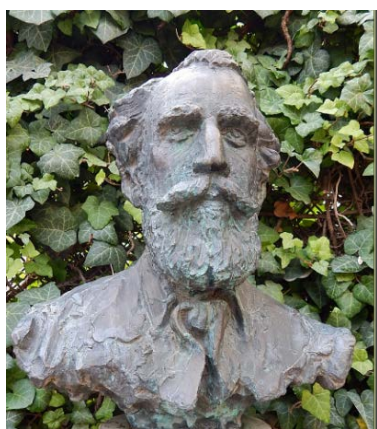
Mezőberény főterén található az 1887-ben, eklektikus, szállodának és étteremnek épült Berény Király Szálló épülete, amely patinás, városképet meghatározó épülete a településnek. A fő tér parkjára néző impozáns homlokzat, az Étterem és a szállodai szobák megújult köntösben várják a vendégeiket. A szálloda előtt szökőkutas tér van. A századfordulós hangulatot idéző épületben 200 főt befogadó étterem, az emeleten 60 fős különterem áll a vendégek rendelkezésére. Az emeleten 9 vendégszoba van, akadálymentesen megközelíthető. Hajdanán az épület falai adtak otthont a mozinak is, segítve ezzel a város kulturális életét. Az éttermet és a szállodát két éve újíttotta fel a tulajdonosa, megtartva eredeti stílusát és hangulatát és funkcióját is.

Mezőberényi Általános Iskola, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium

Petőfi Sándor út 17-19. hrsz 962/1 azonosító 15412

Építéskor a Mezőberényi magyar királyi állami polgári fiú és leányiskola volt a neve. 1906-ban tervezte a mezőberényi ifj. Maász Ádám, aki tekintélyes iparos mester volt, a Mezőberény – Köröstarcsa Ipartestület elnöke, majd örökös díszelnöki tisztét is betölthette. Lakóháza a Gyomai u. 25. szám alatt ma is áll. Ez az épület is helyi védelmet kapott. Az iskola felső tagozatán van alapfokú művészetoktatás képző- és iparművészeti ágon, az alsó tagozaton zeneművészeti ágon. A modern kollégium az iskolával szemközt, a Petőfi út túloldalán áll és a gimnáziumhoz tartozik.

Orlay Petrics Soma

Az iskola előtti
lélekkel teli gyönyörű
szobrok várják a diákokat
és a tanárokat.
Orlay Petrics Soma
mellszobra
Széry-Varga Géza
szobrászművész alkotása.
Szabó Árpád mellszobra a
mezőberényi születésű
Udvardy Anikó
szobrászművész alkotása.

Szabó Árpád

Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium régi kollégiumának épülete – ma az általános iskolai osztályoknak helyt adó épület

Petőfi Sándor u. 12. hrsz 14 azonosító 15416 Az udvar felőli oldalon tornácos.

Katolikus templom

Szűz Mária Szent Neve és Szent József templom

Fő utca 25. azonosító 05357

A katolikus templom eklektikus stílusú. A templomot az Amerikában letelepedett Fejérváry család- Fejérváry Miklós és felesége építette. Nemcsak a templomot, hanem az iskolát és a plébániát is ők építették fel. A templom 1886-ban készült el, Borsinszky Lajos körösladányi mérnök tervei alapján. A kivitelezésben Scher Konrád gyulai építész és Ferencsik Károly ács is részt vett. Befogadó képessége 300 fő. A templom része az, egy öl magas feszület és egy Szent József szobor. A kőoltár 1891-ben készült el Grazban, gróf Larnberg Fülöpné és báró Wenckheim Mária adományából. 1939-ben plébánia rangra emelik a katolikus templomot..

Dr. Marosi Endre plébános emlékére készült az az emléktábla, melyet a templom elő terében helyeztek el. Felirata: Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.

Fejérváry Miklósné halála után, a lánya, Fejérváry Celestina – a kastély megvásárlója, majd lakója - folytatta a támogatói tevékenységet. A templomi felszerelésekről ő gondoskodott.

Az volt a kérése, hogy halála után ne tegyék kriptába, hanem a katolikus templom kertjébe temessék el.

Katolikus Plébánia hivatal

Fő utca 23. hrsz 3534 azonosító 15408

Ipartestület

Fő utca 14. hrsz 2420 azonosító 15413, Fő utca 16. hrsz 2429 azonosító 15426

Piknik Park Szabadidő Központ

A Kálmán fürdő közelében áll a volt Mezőgazdasági Szakiskola (Úttörőház, Zeneiskola)
Tessedik tér 1. hrsz 3444

Volt uradalmi bikaistálló

Kereki u. 73. hrsz 3775/25

Vasútállomás

Vasút utca 42. hrsz 684 azonosító 15420

Gyoma - Békéscsaba vasúti pályaszakasz vasúti pálya rekonstrukciója, ezzel együtt az állomásépület korszerűsítése és nívós felújítása a közelmúltban fejeződött be

Kiss-féle malom

Vasút utca 38. hrsz 813 azonosító 15448

Bacsó-féle malom Malom fitness

Csabai út 60/A. hrsz 644 azonosító 15447

Családsegítő és Gyermekjóléti

Szolgálat Petőfi Sándor utca 27.

hrsz 949 azonosító 15417

Orlai Petrics Soma Kulturális Központ

Könyvtára Fő utca 4. hrsz 993 azonosító 1541

Lakóházak, népi építészeti értékek

A lakóépületek őrzik legjobban a három nemzetiség, három központú, egymástól elkülönült letelepedését. A szlovák, ulicskás (előtornácos) parasztházak közül a település északi részén ma is fennmaradt néhány helyi védelem alatt álló épület, amely műemléki védelmet érdemel, mivel utolsó példányai a letűnt kultúrának.

„A népi műemlékek már nem termelődnek újra. A lakóházak és más funkciójú épületek készítésekor is a tömegtermelésben vásárolható árukat építik be. Ezek tartóssága és teherbírása nemegyszer jócskán felülmúlja a hagyományos anyagokét, így a régi technológiák ismerete egyre inkább feledésbe merül.” Sisa Bélától való az idézet és Mezőberény is élő példa arra, hogy mennyire igaza volt.

Szlovák, ulicskás parasztházak

Oszlopos, előtornácos lakóházak közül, az egyetlen fennmaradt épület.

Madarász utca 21. hrsz 2195 azonosító 15431

Az ormfalon olvasható az építés évszáma 1876.

Téglapilléres előtornácos lakóház

Madarász u. 63. hrsz 2256 azonosító 15432

Az utcai pillérek között korabeli díszes drótfonat van, A hátsó szobában szekrénykemenca.

Fatornácos, ágascifrás, ulicskás lakóház - 1905

Hunyadi utca 18. hrsz 2190 azonosító

Hunyadi utca 16. hrsz 2186 azonosító 15430

Vésztői út 21. Fatornácos, tyúklábas

tornácos, ulicskás lakóház Részleteiben is gyönyörű épület. Ez a kis ház nincs helyi védelem alatt.

Zrínyi sugárút 43. (Lakóház Petőfit ábrázoló
homlokzattá dísszel 49) hrsz 2003
azonosító 15446

Zrínyi sugárút 34.- Fatornácos, ágascifrás
lakóház nincs helyi védelem alatt

Korona u. 5. hrsz 2456 azonosító 15359

Gyomai u. 12. hrsz 10068/2

Fő utca 10. hrsz 2422 azonosító 15425 Szlovák nagygazda háza volt

Madarász 90. hrsz 2059 azonosító 15433

Kinizsi u. 49. lakóház, fatornácos, kemencés

Német nagygazdaházak

Petőfi u. 8. Német nagygazdaház, szárazbejárós
hrsz.: 5, azonosító 15434

Petőfi utca 24. Német nagygazdaház, szárazbejárós
hrsz 20 azonosító 15435

Petőfi utca 28. Német nagygazdaház, szárazbejárós
hrsz 107 azonosító 15437

Petőfi utca 30. lakóépület hrsz 108 azonosító 15438

Petőfi u. 48. lakóépület hrsz 125 hrsz 15441

Német paraszt-polgári lakóházak

Árpád utca 5. hrsz 1244, azonosító 15421
Mécses Egyesület irodái és Napsugár
Gondozási Központjának Támogató szolgálata
működik az épületben

Petőfi u. 31. lakóház
hrsz 941 azonosító 15439

Edison utca 8. lakóház és üzlet
hrsz 1072

Deák Ferenc utca 2. lakóház
hrsz 1255, azonosító 15424

Petőfi u. 35. lakóház
hrsz 935 azonosító 15440

Kálvin János tér 4. lakóház
hrsz 141 Kapuja, kerítése is védendő!

Luther utca 10. lakóház és magtár
Wagner - gabonakereskedő) és Nun - téglagyáros számára épült lakóház, iroda és magtár
hrsz 1250 (később ÁFÉSZ felvásárlóhely, jelenleg 3 lakás)

Árpád utca 12. lakóház
hrsz 1113/1 A századforduló faépítészetének
gyönyörűen megmaradt egyedi oromdíszítései

Ilyen csipkefinomságú díszítések máshol nem láthatóak – helyi védelemre javasolt épület

Magyar parasztházak

Sajnos a legszebb 1868-ban épült népi klasszicista lakóépület –helyi védelem alatt álló parasztházat- 2017-ban elbontották. A Deák utca 79. szám alatt állt, gyönyörű téglapilléres tornáccával, kemencéjével és festett fabútorával. Csak fotók őrzik az emlékét.

A Petőfi utcán, a református templom közelében is védelem alatt áll még néhány fatornácos parasztház.

A **Vasút utca 29 - 27 - és 25.** szám alatt, egymás mellett áll három tornácos parasztház melyek közül a középső több, mint százötven éves. A tornác ágascifrája is egyedi, a településen máshol nem látható hasonló. Mindhárom ház szépen karbantartott, így, már vakolt homlokzatúak a régi tapasztás helyett, de nyílászáróik, tornácaik megmaradtak az eredeti állapotukban. Érdeemes lenne együtt védeni mindhármát.

A József Attila utca 39. hrsz 272 egyablakos kis parasztháza, mely az utolsó nádtetős ház volt Mezőberényben, mára hullámpala fedést kapott.

Kisgazdapárt Székház volt Magyar Kaszinó Fonó - Kálvin u. 3. hrsz 872

A téglapilléres, tornácos ház muzeális értékű konyhát rejt.

Puskin u. 12. lakóház
hrsz 968 azonosító 15443

Puskin u. 22. lakóház
hrsz 963 azonosító 15445

Puskin u. 17. tornácos lakóház
hrsz 1118 azonosító 15444

Puskin u. 3. egyedi ágascifrás fatornácos lakóház
hrsz 1104 azonosító 15442

Mezőberény külterület építészeti értékei

Bodoki Károly Vízügyi Múzeum - Ipari műemlék

I. hrsz 0228 -II.-III. hrsz 0229 Szivattyútelep

Bodoki Károly (1814-1868) a Székelyföldről Gyulára származott, több jeles közéleti személyiséget adó Bodoki család egyik tagja. Felsőbb tanulmányait Debrecenben és Pesten végezte, majd bejárta Nyugat-Európát. Hazatérve már 22 éves korában Békés vármegye mérnökévé választották meg. 1847-ben az újonnan alakult Körösszabályozó Társulat osztálymérnöke lett, s ebben a tisztségben tervezte és irányította haláláig szűkebb hazája vízépítési munkálatait. A róla elnevezett múzeum az 1898-ban épült I. számú szivattyúházban található.

A Körös hídja mellett áll a Petőfi emlékmű. Azt a helyet jelzi, ahol Petőfi Sándor átkelt a réven, hogy Bem seregéhez csatlakozzon. A híd helyén álló réven naponta többszáz szekér kelt át a Körösön. Az első fahíd 1879-ben készült el, majd ezt váltotta fel a jelenleg is látható 1901-ben készült háromnyílású acélhíd.

Ókerti iskola 1926-ban épült Klebelsberg - féle iskola

hrsz.: 0410/7 helyi védelemre javasolt

Az iskola falán lévő emléktáblán olvasható: „Oktatástörténeti emlék 1927-76-ig, mint iskola működött. 1943-4-ben itt volt először Mezőberényben 7-8. osztály oktatás”

Ókerti pince

hrsz. 0406/15 helyi védelemre javasolt. Helytörténeti értékű pincemaradvány, Wenckheim pince volt.

A településtörténet legendája, Petőfi Sándor emlékének őrzése. Ehhez a legendakörhöz kapcsolódik az Ókerti pince is. A korábban görögkereszt alaprajzú pincének –melyben szekerek is megfordultak- mára csak egy szárnya maradt a pincegáddal. (Méregraktár is volt.) A fejlesztésre szánt Ókerti tervezett új lakóterület közelében van.

Hacskó tanya „kastély”épület, istálló és magtár

hrsz.: 0123 helyi védelemre javasolt

Vógel kastély (Fougli kastíj)

hrsz.: 0380, a sűrű növényzettől nem fotózható a lakóépület

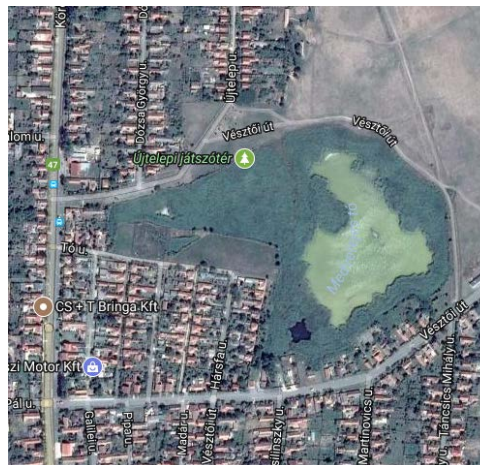
Táji és természeti értékek belterületen

Medvefejes (szikes) tó

A Körös-Maros Nemzeti Park fennhatósága alá tartozó mezőberényi Medvefejes (szikes) tó a város fontos természeti értéke. Nevét madártávlatból jól látható alakjának köszönheti. Környéke különleges madárrezervátum: számos védett madárfaj, különféle szili fészkelő közösségek alkalmi előfordulási, gyülekező, szaporodási és vonulási helye. (gulipán, gólyatöcs, récék /cigány-, bőjti-, tókésréce, lilék, vörösgém, gólya, nádi sármány...) A tavat mocsári növényzet borítja, a part mentén nádassal, gyékénnyessel.

A szikes tavak olyan vizes élőhelyek, amelyek vize nátrium és hidrokarbonátionokban gazdag, és területükön sziki életközösség található.

A Kárpát-medencében egykor nagy kiterjedésű vizes élőhelyek területe –így a szikes tavaké is, nagymértékben lecsökkent, indokoltá tette azok védetté nyilvánítását. Az 1997. január 1-én életbe lépett természetvédelemről szóló törvény alapján külön védetté nyilvánítási eljárás nélkül (ex lege) sorolják védett természeti értékeink közé a szikes tavakat. Mezőberény számára fontos az országos szinten is vonzerőt jelentő Medvefejes tó megóvása.

Weckheim – Fejérváry kastély parkja

Fő utca 1-3. hrsz, 3556 törzsszám 8914 azonosító 16287

A kastélyparknak mára csak kis területe kapcsolódik a kastélyhoz – ez is műemléki védelem alatt áll. A középső részén lakótelep épült, a hátsó része Városligetként fennmaradt, helyi védelem alatt áll.

Helyi jelentőségű természeti értékek

„A helyi értékek védelme több szempontból is nagyon fontos. Elsők között kell említeni, hogy az emberek számára ismertebbek, érzelmileg is közel állnak hozzájuk, táj- és településképf-formálók, sok esetben legenda, emlék fűződik köréjük. Szakmai szempontból indokolt a védelmük, mert értéket képviselnek, botanikai növénytakarsulási érdekesség, őshonos vagy valamilyen élőhely, esetleg génbankok lehetnek. Legtöbbjük a nép nyelvén él, nevet adtak neki, s él tovább generációról generációra, örökség - méghozzá a legnagyobb ingyen kapott örökség -, amelyet kötelességünk megőrizni és továbbadni. „ -Szelekovszky László

A Mezőberény Városi Liget fái, városunk megőrzendő természeti értékei

A Mezőberény Városi Liget a Mezőberényi Városháza közelében található kastély 5 hektáros parkjának fennmaradó része. A világháborús hősök emlékére ültetett, eredetileg 300 faállománynak már csak egy része maradt meg, melynek ápolása, a faállomány pótlása a város egyik fontos célja ma is. A 2001. évben a „Minden születendő gyermeknek ültessünk fát” program keretében kerültek pótlásra a fák. A területet 1994 óta helyi jelentőségű természetvédelmi terület. A Városi Liget park jellege, térszerkezete, biológiai sokfélesége természeti, kert- és kultúrtörténeti értékeket őriz.

Az ismeretterjesztés, szemléletformálás, környezettudatos magatartás- és cselekvésformák kialakításának fontos helyszíne, a környezet megőrzésével biztosítja a szabadban történő felüdülést,

ismeret- és élményszerzést, pihenést, játszást. A ligetben található védett növény-és állatvilág megőrzése, természetes körülmények közötti zavartalan feltételek biztosítása mindannyiunk fontos feladata. A Városi Liget Mezőberény megőrzendő ökoturisztikai értéke.

Vasútállomás kocsányos tölgyfái

Ha vonattal érkezünk a településre, a szépen felújított és korszerűsített vasútállomáson a gyönyörű kocsányos tölgyfa matuzsálemek fogadnak, melyek helyi védelem alatt állnak. Mára csak kettő maradt.

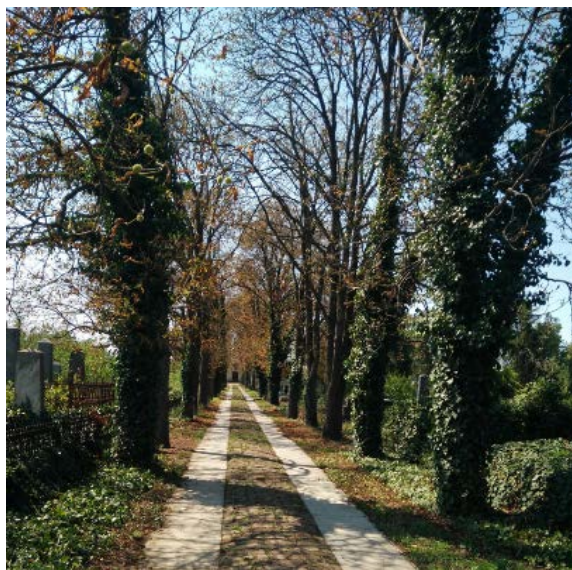
A mezőberényi vasútállomás tölgyfái egy 1800-as években történő vasútépítés során felszámolt temető területéhez tartoztak, legalább 200 évesek, Petőfi Sándor is hűsölhetett alattuk. Említésre méltó, hogy a védetté nyilvánított tölgyfákból (mára csak egy maradt) nem messze egy fiatalabb kocsányos tölgy is található, mely szintén figyelmet érdemel, bár korban még nem számít matuzsálemnek.

A Boldisháti holtágnál 62.000 eurós támogatással jelentős erdőtelepítésre került sor. Az iskolás természetvédő „zöldszíves” gyerekek segítségével a vasútnál összegyűjtött, védett fákról származó makkokat ültettek el a 14,5 hektáros terület egy részén.

Hegedűs kápolnához vezető faszor

II. kerületi Tót Evangélikus temető
Thököly út 2. hrsz 1723 azonosító 05358
Védett gesztenyefaszor vezet a kápolnához.

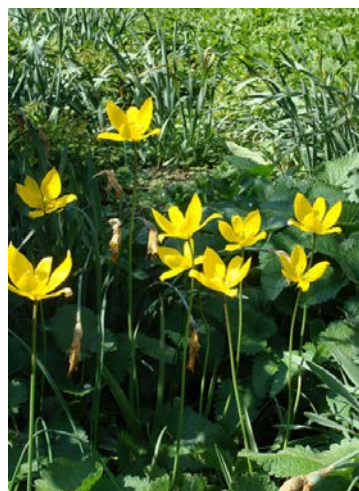

Nyúlánk sárma

A Nyúlánk sárma (*Ornithogalum pyramidale*) a Zárwatermők törzsébe, az Egyszikűek osztályába és a Liliomfélék családjába tartozó növény. Előfordulása a száraz, homokos gyepeken, mezsgyéken jellemző. Magyarország legtöbb táján ritkaságnak számít, térségünkben mégis gyakran találkozunk vele. A Nyúlánk sárma a védett területeken több helyen is előfordul sok ezer példányban, de a mezőberényihez hasonló részeken nagyon ritka. Különlegességét az is növeli, hogy nem szórtan, hanem tömegesen, jelentős populációt alkotva található meg ezen a területen. A növény 1993 óta védett, természetvédelmi értéke 5 000 Ft. Mezőberény Város Képviselő-testülete 2012-ben védetté nyilvánította a sárma városban található élőhelyét. A Nyúlánk sárma ritkaságával, védettségével figyelmet érdemel, nem csak Mezőberény, de a térség természetes környezetének megőrzendő értéke is.

A nyúlánk sárma fotója.

A sárga erdei tulipán fotója.

Sárga erdei tulipán

A sárga erdei tulipán (*tulipa sylvestris*) mediterrán régióban őshonos, kifejezetten kecses megjelenésű hagymás évelő, keskeny formájú virágokat hoz, melynek tojásdad, hegyes végű lepellevelai nemegyszer halványzöld csíkkal árnyaltak. A sárga virágok rendszerint egyesével, legfeljebb kettesével nyílnak a 25-40 cm magas szárazon. Mint általában a hagymások, az erdei tulipán is kedveli a termékeny, jó vízelvezetésű, meszes talajt, s a napos, félárnyékos fekvést. A köztemető melletti gyepről korábban a felekezeten kívüliek temetője, a tulipán első felfedezett élőhelye. Ezt a területet Mezőberény Város Képviselő-testülete 2012-ben helyi védettség alá helyezte. Azóta már megtalálták a növényt a helyi tótemető melletti részeken is. Valószínűleg hozzátartozók ültethették el valamelyik síron a különleges virágokat.

Nagy halastó

Táji és természeti értékek külterületen

A Mezőberény területén áthaladó Kettős-Körös folyó Natura 2000 terület

A Natura 2000 területeinek a természetvédelmi kezeléséért felelős szerv a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság.

A Natura 2000 hálózat egy olyan komplex ökológiai hálózat, melyet az Európai Unió hozott létre annak érdekében, hogy tagállamainak még megmaradt, eredeti élővilágát megőrizze.

Az ország Natura 2000 területei. Kijelölésük és fenntartásuk célja a területen előforduló, közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, helyreállítása.

Natura 2000 területeinek a Fekete-, Fehér-, és Kettős-Körös jóváhagyott, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területe (területkód: HUKM20012) érinti a település közigazgatási területét. A területek kezelési tervei elkészültek. A kezelési terveket terjedelmük miatt ebben a munkában nem tudjuk bemutatni.

A fotókon Mezőberény külterületén lévő kunhalom és a Kettős-Körös folyó látható.

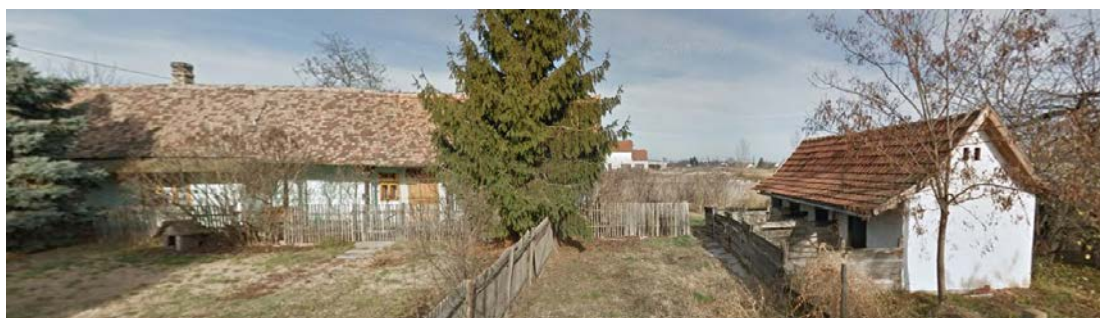
Országos védelem alatt álló kunhalmok

A földtani építmények, régészeti, botanikai, tájképi, és kultúrtörténeti értéke is jelentős. Kiemelkedő értéket képviselnek a Maros-Körös közén máshol nem tapasztalható sűrűségben fekvő, az elhagyott folyómedreket kísérő halmok. A halmok közül a legnagyobbak, tájképileg legmeghatározóbbak a Bodkás halom, a Dóg halom és az Álmos halom. A megmaradt halmok ugyanakkor nem csak kultúrtörténeti és tájképi értékkel bírnak, sztyepjellegű növényzetük számos tipikusan kontinentális növényfaj még fennmaradt utolsó élőhelyei. A mozaikszerűen megmaradt ősgyep maradványokon értékes, ritka madárfajok élnek. Mezőberény területén található kunhalmok:

Székely dűlő IV.	A kondorosi völgy Délnyugati részén 1,5 méter magas, 30 x 30 méter.
Hosszútelki Dűlő	Névtelen halom, tetején tanyaromok. Nem biztos, hogy kurgán. 1,5 méter magas, 40 x 40 méter.
Bodkás halom	A Ligeti út és körgát között található 3 méter magas, 50 x 50 méter.
Dóg halom	Kereki rész 2,5 – 3 méter magas, 50 x 80 méter.
Békás dűlő	1 méter magas, 15 x 20 méter.
Bódis – Háti dűlő	1 méter magas, 20 x 25 méter.
Kér halom	Kistarcsai úttól nyugatra, sarokpont, a Lászlózugi csatornával elvágták 2,5 – 3 méter magas, 80 x 70 méter.
Hideg halom	Kistarcsai Ókert egykori Szőlőskertben 2 méter magas, 40 x 40 méter.
Álmos halom	Bünykösd ősi medrét kísérő partvonulaton 3 méter magas, 80 x 70 méter.
Tücsök halom	Körös ősi felhordásán a Köröstarcsa felőli Déli oldalát elhordták.

Ókert

A külterület a XVIII. század végére nyerte el végleges arányait. A kelet-nyugat irányban fekvő nagyterjedésű határ 15.000 hektárnyi területen feküdt. A határ használatát nagyban meghatározták a földrajzi adottságok. A Körösök közének vízjárta területein állattartást folytattak, míg az ármentesített területeken nagyobb arányú földművelést. A község kertjei a belterülettől nyugatra, az ókert határrészben terültek el. A múlt század ötvenes éveiben már több, mint 400 katasztrális hold szőlő volt Mezőberény területén. Azonban 1894-ben a filoxéra oly nagy pusztítást végzett, hogy a szőlősterületek legnagyobb része az Ókertekben tönkrement. Azóta a szőlőművelés leginkább a Laposi kertekben folyik. Az Ókertben is falusias beépítése van, előkertekkel.

Laposi kertek

Nagyon régi, hatalmas gyümölcsöskert Mezőberény és a Kettős-Körös között. Igazi kiskertészeti központ, ahol Mezőberényből és a környező városokból járnak ki az emberek hétvégékre, nyaranként hosszú napokra, hetekre. A terület mikroklímáját a terület szélén kanyargó Kettős-Körös alakítja ki, teszi optimálissá, mindenféle gyümölcs jól érzi magát itt, ahol egyébként a talaj is kiváló. Valamivel nagyobb mérvű a zöltség, gyümölcs és virágkertészetnél a szőlőtermesztés. Ez eléggé kultivált művelési ág, csak hogy több a szeretet, mint a hozzáértés. Pedig elég régóta foglalkoznak vele, hiszen 1773-ban Mezőberényben már szép szőlőskertek voltak, sőt a megyében Gyula és Békéscsaba után harmadik helyen állt.

Az 1805-ben a földesúr és Mezőberény község lakossága között kötött Urbarialis Contracius szerint a szőlőskertek után is kellett kilencedet fizetni. A laposi szőlőskertek összterülete 435 katasztrális hold, aminek azonban a fele mezőgazdasági művelés alatt áll, és csak a másik fele van valóban szőlővel beültetve. E laposi szőlők talaja fekete kötött agyag, ami bizony szőlőművelésre nem is igen alkalmas. Az 1881 és 1888 évi árvíz alakalmával lerakódott iszap nagymértékben fokozta a talaj termő erejét. Ekkor a községtől 5 kilométerre fekvő Körös és a körgát közti terület egy sík víz volt, oly magasan, hogy a laposi szőlőkben lévő gyümölcsfáknak a hegyei csak néhol látszottak ki. A háború előtt a községi lakosságot szőlővesszővel is ellátták, de ezek a háború végén elpusztultak.

Jani bácsi, aki 89 éve találkozott a termőfölddel, és pontosan 89 éve nem tud elszakadni tőle. Ő a Laposi kertek egyik legöregebb gyümölcsstermesztője.

Leginkább a jó módú gazdáknak és egyes iparosoknak van szőlőskertjük, 400-400 négyszögöltől 2 holdig terjedő nagyságban. A szőlőművelést leginkább az e célra fizetett kapások végzik. A szőlőskertekben a lopások megakadályozására és a rend fenntartására az úgynevezett laposi csőszök figyelnek. A szüretet rendszeresen már szeptember közepén megkezdik, mert így több bort kapnak és

nincsenek kitéve annak, hogy a későbbiekben beálló eső miatt nagy a sár, valamint a szőlő elrothadása következtében a szüret jó eredménye csökkenjen. A szüret alkalmával a törkölyre még vizet is szoktak önteni, amit néhány napig rajta hagynak, csak azután csapolják le. Azt a gyöngye, vizes bort „fickónak” nevezik. Természetesen csak akkor készítenek „fickót”, ha a törkölyt nem akarják pálinkának kifőzni. A borkészítés leginkább csak házi szükségletre történik és a bor kezelését csak nagyon kevesen értik. Az ecetes, penészes és borvirágos borok igen gyakoriak. „Jó ez nekünk így is, csak még egyszer annyi legyen belőle” szokták mondani. Az évi bortermelésüket egyik szürettől a másikig elfogyasztják, úgy, hogy egy-két éves helybeli bor nagyon ritka. A legelterjedtebb bor kevert szőlőből készül, és csak egyes esetekben találni otellóból készül vörösbort, vagy pedig fehér szőlőből készült fehér bort. Elég gyakori a Schiller bor is. Mint az alföldi borvidék tartozéka, Mezőberény nem tölt be nagyobb szerepet borával.

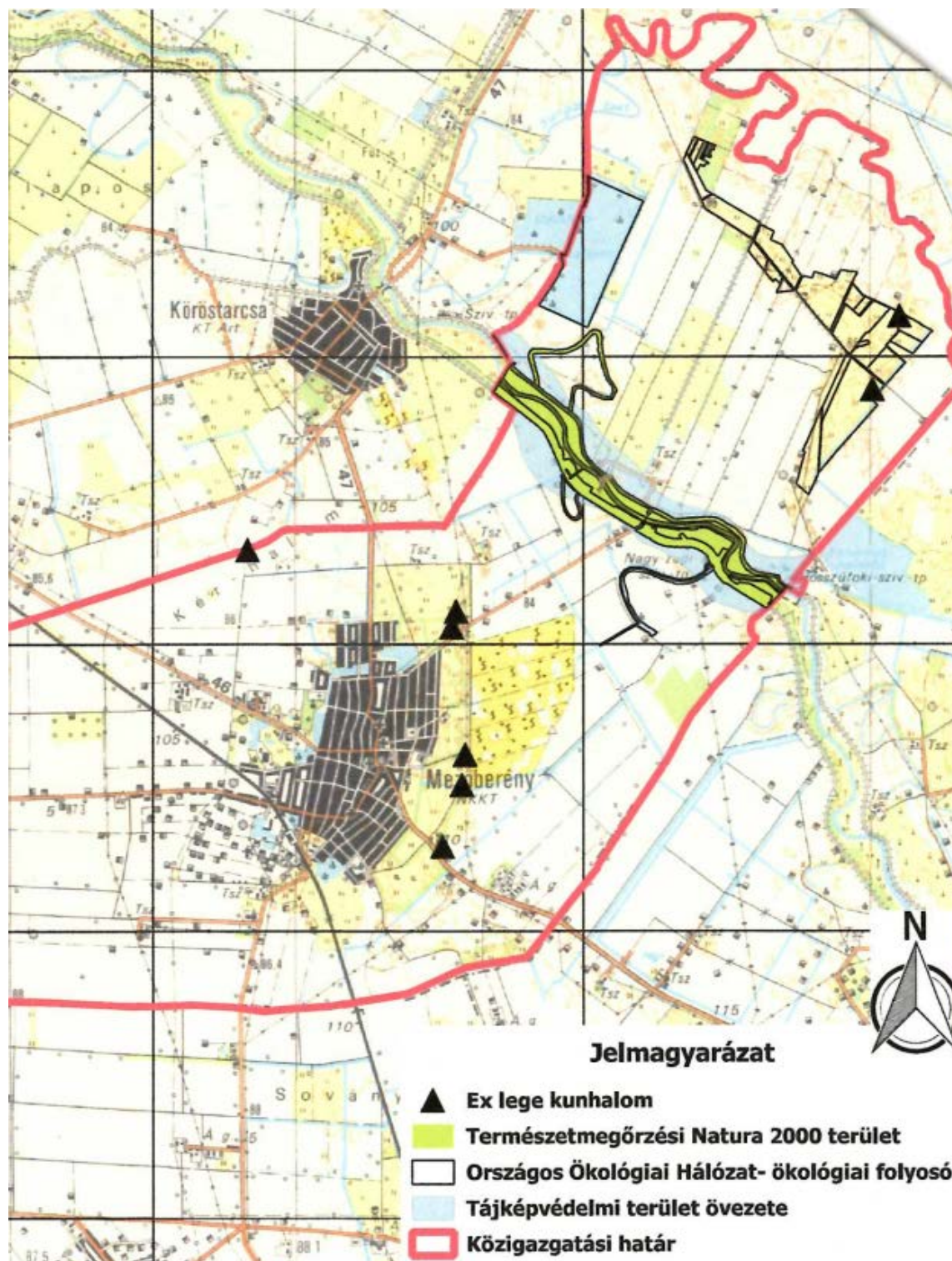
Legelterjedtebb szőlőfajták Mezőberényben a kadarka, a fehér és vörös sasza, mézes fehér, nova, Dellevare, otelló. stb. E három utóbbit sokan kedvelik, mert nem kellett velük sokat bajlódni, mégis sokat teremnek, „annyit”, mint az „oltások”. Persze a minőségük gyengébb. Sokaknál az a fontos, hogy minél több bor legyen, az sem baj, ha a minőség rovására megy. A szőlőművelés legtöbb kisgazdánál csak másodrendű foglalkozás, mert első a tanya, csak azután következik a szőlőskert.

Mezőberény I. katonai felmérésén (1782) az Ókert már látható. Átlátszószágban a mai térképpel a laposi kertek területe is megjelenik, mely a második katonai felmérésen szerepel (1860), akkor már teljes területtel. (37. oldal alján látható)

Mindkét területen ma is kertészkednek, az Ókert település felőli részén néhány lakóház is van, a laposi kertekben csak hétvégi házak, prэшházak vannak.

Tájképvédelemmel érintett területek

Tájképvédelemmel érintett területek (ajánlásokat lásd. a 62- oldalon)

- Kettős – Körös Mezőberény területén átfolyó szakasza, Natura 2000 terület
- Büngösi Holt-Körös a Kettős Körös jobb parti ármentesített területén – részben érintett
- Boldisháti Holt-Körös a Kettős Körös bal parti ármentesített területén - részben érintett
- Nagy zugi Holt.-Körös a Kettős Körös bal parti ármentesített területén - részben érintett

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

Mezőberény településképi arculati kézikönyv térkép – Belterület

	Zöldterület (közpark)		Falusias lakóterület
	Védelmi erdőterület		Falusias lakóterület helyi értékvédelmi területen
	Egészségügyi, szociális, turisztikai erdőterület		Kisvárosias lakóterület főutak mentén
	Vízgazdálkodási terület		Kisvárosias lakóterület a településközpontban
	Természetközeli terület értékes, megőrzendő nádas		Iparterület kereskedelem, szolgáltatás
	sportterület, strand, temetők		Iparterület
	Mezőgazdasági terület - általános		Vasút területe
	Mezőgazdasági terület értékes, megőrzendő gyepek		Megszüntető jel
	Műemlék		Történelmi településrész
	Műemléknek javasolt épület		Műemléki környezet
	Helyi védelem		Műemlék épület telke

A történeti településrészek

Településkép, arculati jellemzők, településkarakter

Mezőberény alföldi mezőváros. Kiterjedésében és lélekszámában jóval meghaladja már a 19. században is a falvak átlagát, s ami ennél lényegesebb számunkra, a 19-20. század fordulóján épült házai az egymást váltó divatáramlatokkal, a mód és rang látványos kifejezésére való törekvéssel, jellemezhető paraszt-polgári, s nem a hagyományos paraszti építkezést példázzák.

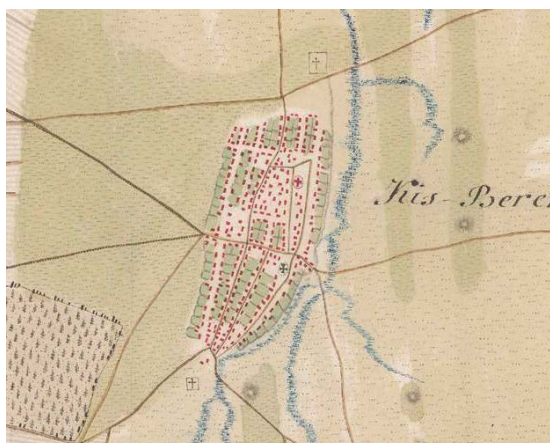
A hagyományos építkezéstől természetesen méretben, stílusban és nem szerkezetben és funkcióban különböznek ezek a házak. Hangsúlyosabb az utcai homlokzat díszítése, a lakószobák alapterülete sokkal nagyobb, kamrák, magtárak egész sora épült az a lakórész után. Azt is tudjuk, hogy Mezőberény szabályos tanyarendszert fejlesztett ki (a városi lakás és a tanyagazdaság egysége a két világháború között is maradéktalanul megvalósult) tipikusan mezővárosi település-szerkezetű, mezővárosi fejlődésű ütemű helyiség.

Ha azonban a közösséget mezővárosinak fogjuk fel, figyelembe kell vennünk, hogy szlovákok, németek és magyarok telepítették ujja, tehát etnikailag tagolt ez a közösség. A jelenlegi városképből is kiolvasható a három „faluból” szerveződött „város”. A három templom, mintha egy-egy falu centrális helyén épült volna: mindegyiket kis tér veszi körül, néhány fontos út a terektől indul, s így nem a szokásos módon koncentrikus szerkezetű a város, jól lehet a főtér centrális szerepű.

A jelenlegi épületállományt figyelembe véve azt állapíthatjuk meg, hogy az épületek szerkezete és az építőanyagok tekintetében nincs jelentős különbség a három nemzetiség között, a szlovák „ulicskás” házak kivételével. az építkezés a helyi adottságokhoz igazodott, s a különbségek nem annyira népi sajátosságokból, mint inkább a három nemzetiség fejlődésének eltérő üteméből adódnak. Így, az anyagiak tekintetében legjobban álló németeknél jelentkezett elsősorban a korszerűbb építőanyag, a fejlettebb építési mód, és a rangos házra való igény.

A történeti településrész területe

A történeti településrész, Mezőberény 1782-ig kialakult település úthálózata, ezen belül az 1782-1860 között kialakult utcarendszer az örökség része. A védett településrészen az épületeket meg kell őrizni, a helyi védelem alatt álló épületeket lehetőség szerint eredeti állapotukban kell helyreállítani, figyelembe véve az eredeti anyaghasználatot, külső megjelenést szem előtt tartva, még akkor is, ha az épület új funkciót kap. Erre mintaszerű példákat már láthatunk a városban.

Mezőberény első katonai felmérése (1782)

Mezőberény második katonai felmérése (1860)

1. Kisvárosias beépítés a Fő utak mentén

A Petőfi út, a Fő út, a Luther utca mentén és az Eötvös utcában az úttal párhuzamos gerincű nyeregtetős házak állnak. A nagyobb telekszélességnél a házaknak a telekhatár mellett hátsó, udvari szárnya is van, L, vagy U alaprajzú épületek. A tetők hajlásszöge. 38-45 fokos, általában kontyolt nyeregtető, vagy oromfalban végződő nyeregtető.

A Petőfi út német nagygazda házai, lent a Luther utca paraszt-polgári házsora.

Békéscsaba felől a településre érkezőt a református templom szép látvány a fogadja.

2. Kisvárosias beépítés a településközpontban

A településközpontban elsősorban az intézményeket találjuk. A 70-es években a belvív miatt szinte az egész település újjá épült. Ekkor, a harmonikus utcaképbe lapos tetős lakóházakat építettek, melyek földszintjén a város intézményei, üzletei kaptak helyet.

A Városháza mindkét oldalán többszintes, lapostetős épületek állnak.

A Fő úton, a kastélyal szemben 3-4 szintes, két szint magas tetőtérbeépítés épület áll.

A Puskin utca településközpont melletti épületeitől a Német evangélikus templomnak csak a toronysisakja látszik.

A Fő tér felől nézve a templom szép, nyugodt környezetben áll a Német evangélikus egyház épülete és a Berény Étterem és Szálloda között.

A Kastélyközben szép kis társasház bújik meg.

Békési utca fotója a városháza és a főtérfelé.

3. A falusias beépítésű lakóterület

A belterületen az egymással közel párhuzamos széles utcák, néhol sugárutak és azokra merőleges keskeny kis utcák szabályos sora, látható. Legtöbb helyen még falusias, parasztházak beépítés van. Ha ezen a területen építünk új házat, akkor a beépítésnél figyelni kell a szomszédos épületek formájára, tetőidomaira, magasságára, azokhoz kell alkalmazkodni, hogy a harmonikus környezetet megteremtjük. Az előkerteknél is a kialakult állapotot kell figyelembe venni, az mutatja, hogy utcavonalra építhetünk, vagy beljebb. A térképen külön jelöltük a történeti településrész falusias beépítését, de lényeges különbség nincs a falusias beépítésű területek között.

A Rákóczi sugárúton még novemberben is rózsák virulnak, az utca közpark szélességű.

A keskeny keresztutca a Madách Imre utca.

A hagyományos, parasztházak beépítésű utcákban teljes harmónia van az épített és a természeti környezet között. Az utcák mentén azokra merőlegesen állnak a házak, a telekhatáron.

A hagyományos parasztházak általában fa tornácosak, falazott, vakolt oromfalasak. A melléképületek, nyárikonyhák, műhelyek a lakóépületek mögött állnak, azzal párhuzamos gerincű nyeregtetővel. A hangulatos utcaképek a dús növényzetnek is köszönhetőek. Ez a fotó a Madarász utcában készült, az utca közpark szélességű, a házak előtt legtöbbször szilvafák állnak.

A korszerűbb, újabb beépítésű területeken, már egységes a településkép. A lakóházak előkertesek, az utcára merőleges gerincű nyeregtetővel épültek, tetőtérbeépítéssel. Itt még utcai górért is látunk. Szép, nyugodt utcakép kialakulását eredményezi az azonos tömegű épületek sora.

Beépítésre nem szánt területek

Külterületen a Natura 2000 területen, a tájképvédelmi jelentőségű területeket meghatározó területekként szükséges kezelni. A területet lásd a 33. oldalon, világoskék színnel jelölve.

A Natura 2000 hálózat egy olyan komplex ökológiai hálózat, melyet az Európai Unió hozott létre annak érdekében, hogy tagállamainak még megmaradt, eredeti élővilágát megőrizze.

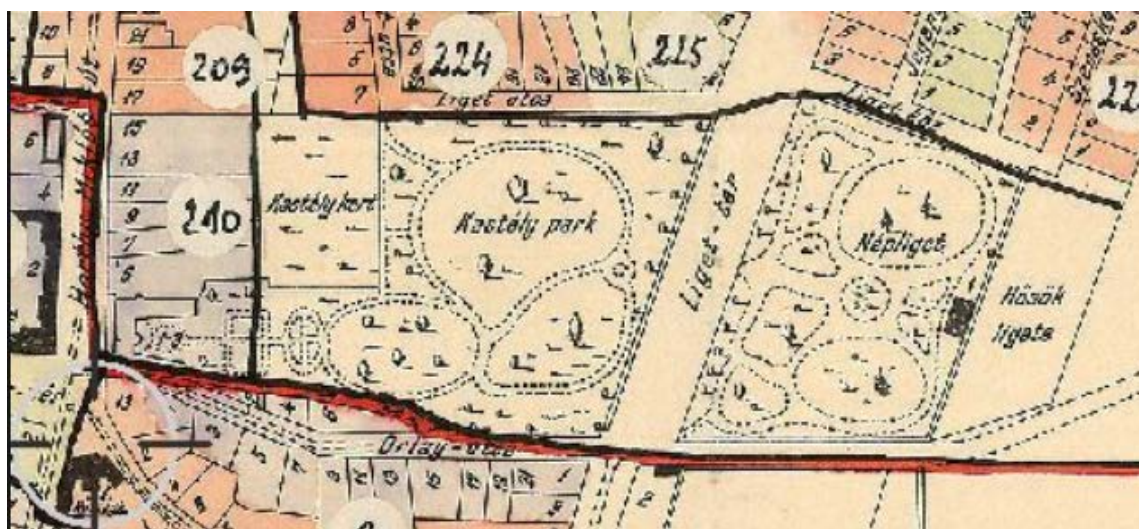
Az ország Natura 2000 területei kijelölésének és fenntartásának célja a területeken előforduló, közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, helyreállítása.

Minden új építmény elhelyezése tájba illesztve, a helyi építészeti hagyományoknak megfelelően történhet. 10 m magasságot meghaladó építmény - kilátó rendeltetésű építmény kivételével - nem létesíthető, csarnok jellegű épület, reklámcélú építmény elhelyezése nem engedélyezhető. Természetvédelmi területen iparterület nem létesíthető.

Erdő telepítés és fásítás, felújítás kizárólag őshonos fajokkal végezhető.

Belterületen a Kastélykert, Liget

Műemléki védelem alatt áll a kastélyhoz tartozó park. Helyi védelem alatt a Városligetként fennmaradt Népliget, a park hátsó része. Ezen a régi térképen az is látható, hogy a park egészen a Liget utcáig tartott, a sétautak és a pavilon is fel van tüntetve a parkban. A középső részen ma egy lakótelep van.

Mezőberényi Sporttelep

Sport utca 1.

A sportterületen kivilágított műfüves edzőpálya, nagy focipálya a körül salakos futókör és tenispálya, várja a sportolókat.

Temetők

A három nemzetiségnek három temetője volt. Ma öt működő temető van Mezőberényben.

Tót Evangélikus Temető

Thököly út 2. hrsz 1723
azonosító 05358

A Hegedűs kápolnához vezető, helyi védelem alatt álló gesztenyefasora miatt a 28. oldalon szerepel a temető.

Ma is működik, régi temető néven.

II. kerületi Tót Evangélikus temető

Német Evangélikus temető

A Tópart vendéglő utáni becsatlakozó úton közelíthető meg.

Lezárt német temető

A lezárt német temető a német temető útcsatlakozásával szemben van.

Katolikus temető

A tópart vendéglőtől Gyoma felé 200 m-re baloldalt egy keskeny, útra merőleges sáv.

Zsidó temető

A szabad prédájú lezáratlan zsidó temető a katolikus temetővel párhuzamos, kerítés van küztük.

Református temető

A Mezőberényi Református Egyházközségi Temetőt 1857-ben alapították.

A Református temetőnek és a Köztemetőnek azonos bejárója van. A Református temető a bejáró úttól jobbra, a temető északi részén van, a köztemető a bejárattal szemközt, és attól balra van. Szép sétány, zöld alagút vezet az „út végében” álló ravatalozóig, az utolsó „nagy kapuig.”

Köztemető a vasútnál

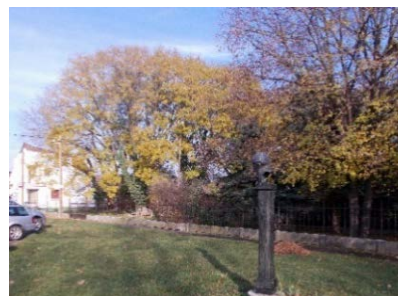
5. AJÁNLÁSOK A TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZEN

A történeti településrésznek falusias és kisvárosias jellegű beépítése is van. A kisvárosias beépítés is kétféle, a főutak mentén lassú fejlődéssel kialakult, míg a településközpontban a 70-es években épült és azóta folyamatosan fejlődő modern beépítés van.

A történeti településrészen az utcarendszer és az épületek is helyi építészeti értékvédelem alatt állnak, ami nem jelenti azt, hogy a beépítés nem rendezhető, nem fejleszthető a kor igényeinek megfelelően, csak sokkal több odafigyelést, szabályozást igényel.

1. Kisvárosias jellegű beépítés a főutak mentén

Az épületek az utcával párhuzamos nyeregtetősek, az utcák felől egységes képet mutatnak, földszintesek. A nagygazda házak az utcával párhuzamos nyeregtetővel épültek, téglá oromzattal, vagy kontyolt végű tetőkkel. A tetők hajlásszöge 38-45 fokos. A házak közel azonos tömegűek az utcavonalban állnak, előkertek nélkül. A kertek felőli oldalon az épületek tornácosak. Általában a teljes telekszélesség beépül, oldalkert nincs, a lakóházak szárazkapusak. U, vagy L alaprajzúak.

2. Kisvárosias jellegű beépítés a településközpontban

A 70-es években a belvíz miatt szinte egész Mezőberény újjáépült. Ebben az időben nem volt igény a meglévő épületekhez és a környezethez való alkalmazkodás. Úgy gondolták, hogy modern kornak a maga építészeti eszközeit kell használnia, korszerű, modern, az eddigi hagyományoktól eltérő, lapostetős, többszintes épületeket építettek, közvetlenül a műemlékek, vagy helyi védelem alatt álló impozáns és patinás épületek mellé.

Így a Főtéren a Városháza és a kastély közé 4 szintes, lapostetős lakóépület épült, a Városháza és a templom között modern üzletház van, az emeleteken lakásokkal. A Berény Étterem és Szálló mellett is 3 szintes, tetőtérbeépítéses tömblakások épültek, a földszinten üzletekkel. A kastélypark közepén lakótelep épült. A kastély mellett még áll egy századfordulón épült lakóház, de a Főút és a Liget utca sarkán újra 3 szintes, tetőtérbeépítéses épületeket láthatunk.

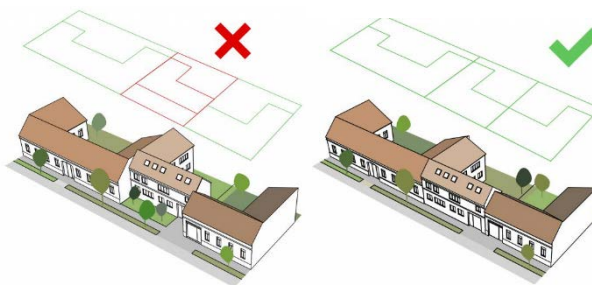
3. Falusias beépítésű terület

Ezen a területen teljes harmónia van az épített és a természeti környezeti között. A tágas utcák, a múltat idéző hangulatú épületek a szép növényzet között megmaradt utcarendszer mentén állnak a lakóházak. A házak az utcák felől egységes képet mutatnak, földszintesek, általában az utcára merőleges gerincű nyeregtetővel épültek, téglá oromzattal, vagy kontyolt végű tetőkkel. A tetők hajlásszöge 38-45 fokos. A házak közel azonos tömegűek az utcavonalban állnak, előkertek nélkül. A kertek felőli oldalon az épületek általában fatornácosak, néha téglapilléres a tornác.

1. Kisvárosias jellegű beépítés a főutak mentén

1.1. Telepítés

Nem az utcavonalra telepített, attól hátrahúzott épület kialakítása nem javasolt. A házak általában L alaprajzúak, az oldalhatáron és az utcavonalon állnak.

1.2. Magasság

Az utak mentén az épületek magassága közel azonos.

A meglévő épületek közelében épülő új háznak illeszkedniük kell a környezetükhöz, hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illeszkednek a történeti utcaképbe, építésük nem javasolt a területen.

1.3. Tetőhajlásszög

A történeti településrészen a tetőhajlásszöge közel azonos, 38-45 fokos.

A meglévő épületek sorába tervezett új háznak hasonló hajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek.

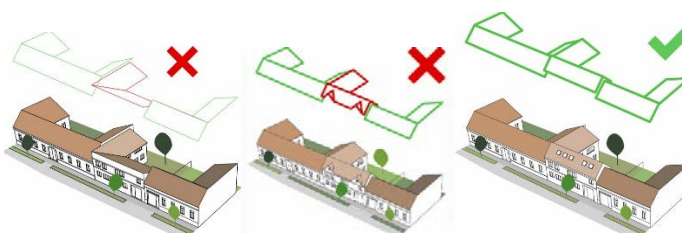
A túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők nem illenek a történeti településrész utcaképébe.

1.4. Tetőforma

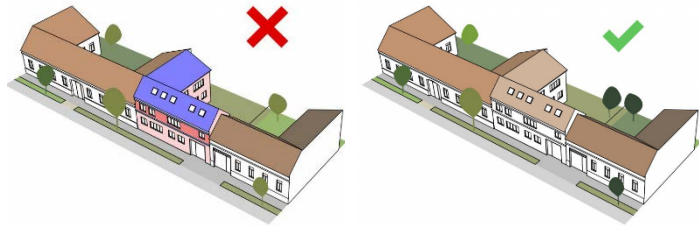
Az építési telek körül kialakult tetőformához alkalmazkodni kell.

Ne tervezzünk tördelt tetőformát, ha a szomszédos telkeken az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős házak állnak, a tető legyen a többi épülethez hasonló nagyságú.

1.5. Anyaghasználat (színek)

A történeti településrészen a házak cserépfedéssel készültek, a cserepek színvilága azonos, kis eltéréssel, terrakotta és piros. A meglévő színhasználathoz illeszkedő épületek építése ajánlott, nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító lemezfedés, vagy burkolat

1.6. Kerítés

A kerítések is jelezték az épület használójának rangját. A lakáshoz téglapilléres kerítés és fa szerkezetű kapu és kiskapu tartozott. Az utcában van még néhány deszkakerítés és betonelemből készült kerítés. A kerítések ujjaépítésénél a régi fotók, vagy korabeli rajzok alapján lent megtervezni az eredetinek megfelelő kerítést, és érdemes támogatni annak megvalósítását.

A Petőfi utcai a kollégium kerítését láthatjuk. A régi falazott lábazat és kapupillér közé új, fém elemekből készült kerítés, zöld növényvel befuttatva még barátságosabb.

A mezőberényi régi kerítéseken nem lehetett belátni az udvarokba, de a házak előtt, az előkertnél léckerítés, vagy drótfonatos kerítés volt. Ha előkertes házuk van ezt a szép hagyományt érdemes követni. Vigyázzunk arra is, hogy a kerítés ne legyen túl magas, mert az nyomasztó érzés kintről és bentről is.

1.7. Tornácok

A történelmi településrészen az épületek a kertek, udvarok felől tornácosak voltak. Mára a tornácokat sok helyen befalazták, jobb esetben beüvegezték. A felújítások során az eredetinek megfelelő állapot helyreállítására kell törekedni. Ha ez nem lehetséges a változó igények miatt, az egységes kép kialakítását kell szem előtt tartani. A helyi védelem alatt álló épületekben a lakókat segíteni kell, ha nem képesek egyedül helyreállítani azokat.

A fotón a régi kollégium épületének tornáca látható.

1.8. Ajtók, ablakok

Az épületek nyílászárói is tanúskodnak az építés idejéről, sokszor arról is, hogy milyen átalakítások történtek az idők folyamán. A módosabb gazdák lakásainak, a rangosabb épületeknek nagyobb és szebb ablakai voltak. A felújítások során az eredetinek megfelelő újragyártást érdemes lenne támogatni, hogy ne építsenek be a lakók műanyag típusablakokat.

Nagyobb üvegfelületek helyett, a páros ablakot javasoljuk beépíteni, (a jobb, felső képen látható) elegáns, szép megoldás és a környezetébe illő.

Új épületek ablakainak tervezésénél a hagyomány követése nem azt jelenti, hogy a jelenleginél nagyobb üvegfelületek nem tervezhetők.

Ha ablakosztást szeretnénk, azt lehetőleg a hagyományok alapján készüljön, középen felnyíló, egy vízszintes osztású ablak legyen.

Kerüljük a külső redőnyök alkalmazását, az csak beépített redőnytokkal fogadható el, vagy belső spalettákat tervezzünk.

1.9. Homlokzatképzés, anyaghasználat

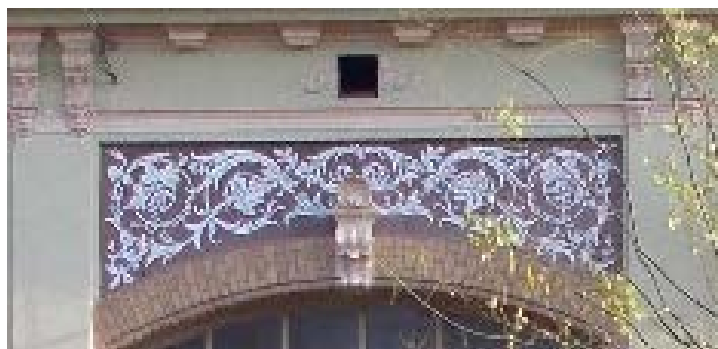
A történeti településrészen a kialakult állapot megtartása ajánlott, az egyszerű vakolt és világos színűre, festett falfelületeket, bordó, vagy világosszürke lábazatokat tervezzünk. A kőburkolat használatát kerüljük a lábazatokon. A nedves falakat szellőztetni és talajnedvesség ellen szigetelni kell, a kőburkolat csak bezárja a talajpárát a falba, ami ott magasabban fog nedvesedést okozni.

1.10. Részletek

Sok régi házon látható még a magas lábazat, húzott párkány és vakolatdíszes homlokzat. Ne mondjuk le erről a szépségről a felújítás során, mert ez teszi egyedivé mezőberényi házainkat. Had gyönyörködjenek benne még az unokáink is!

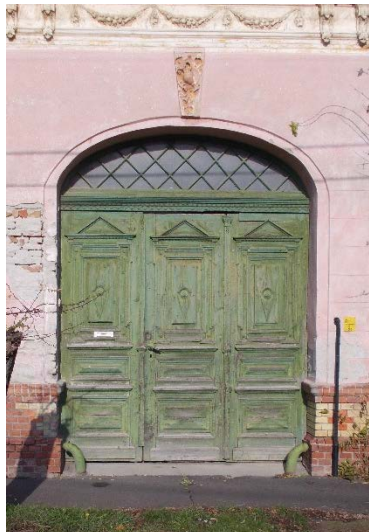
Ha egyszerűbb, új házat építünk, a burkolótégla falfelületek – melyek a régi homlokzatokon láthatóak - ma is modernnek, javasoltak.

1.11. Kapuk, kiskapuk

A korabeli felvételeken vagy rajzokon, kereshetjük az eredeti kaput és kerítést, ha szeretnénk helyreállítani. A kapuk fából készültek. Mezöberény főutcáján, a Petőfi a Luther és a Puskin és az Eötvös utcában megszámlálhatatlan gyönyörű szárazkaput és kiskaput láthatunk. Talán a kastély nagykapuja volt a minta (alsó képen) amihez hasonlót látunk a gazdagabb házakon.

A kastély kapuja.

Közterületek településképi útmutatója

1.12. Utcák, kertek

A kertek kialakításánál is a korabeli leírásokra és térképekre érdemes hagyatkozni. Ezt az állapotot érdemes helyreállítani.

Különösen ott kell figyelni a kertek állapotára, ahol a kerítések megengedik a belátást. A történeti településrészen a megfelelő telepítésen túl, ügyelnünk kell arra, hogy lehetőség szerint megfelelő természetes háttérrel, környezetet adjunk az épületeknek.

Az alsó képen a régi kollégium épülete előtti növényzetet látjuk a kerítés engedi a belátást, a növények adnak intimitást a belső udvarnak. A forgalmas Petőfi utcát is takarják az ablak előtt nyáron és árnyékolnak, de télen beengedik a napfényt.

1.13. Közterek, közparkok, közkertek

A templomterek környékén szép kis parkok vannak, nemcsak növényekkel, hanem köztéri szobrokkal is. A parkok szépen gondozottak, még nyáron, a legnagyobb melegben is virulnak a növények. A mezőberényi embereknek nagyon fontos a környezetük kertjük ápolása.

Az idén októberben megalakult a Művelődési Központ kertbarát köre. Szakmai vezetője ifj. Csávás István kertész. A tagok, idősek és fiatalok a tudásukat szeretnék itt gyarapítani.

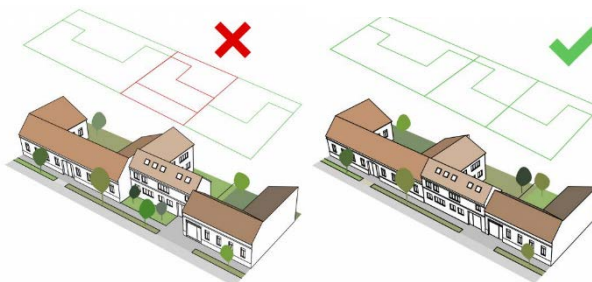

2. Kisvárosias beépítés a településközpontban

A főutak mellett, a településközpontban is kisvárosias a beépítés de itt lapostetős, 3-4 szintes, vagy az úttal párhuzamos gerincű nyeregtetős, tetőtérbeépítéses házak is állnak. A nagyobb telekszélességnél a házaknak a telekhatár mellett hátsó, udvari szárnya is van, L, vagy U alaprajzú épületek. A tetők hajlásszöge 38-45 fokos, általában kontyolt nyeregtető, vagy oromfalban végződő nyeregtető.

2.1. Telepítés

Az épületek csak helyenként épültek össze. Az új beépítések esetén az utcavonalra való építkezést javasoljuk, mivel, így is elég széles az utca, az utcavonaltól hátrahúzott épület kialakítása nem ajánlott. A házak általában L vagy U alaprajzúak, az oldalhatáron és az utcavonalon állnak.

2.2. Magasság

A főút mentén az épületek magassága változó. Van földszintes épület, de 3 szintes, azon még két szint tetőtérbeépítéses lakások is épültek, és megtalálhatók a két-három emeletes, lapostetős épületek is. A meglévő épületek közé épülő új házaknak illeszkedniük kell a környezetükhöz, hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illeszkednek az utcaképébe, építésük nem javasolt. A magastetős házaknál arra is kell ügyelni, hogy ott ne építsünk több szintes tetőteret, mert az zavaró az eddig kialakult nyugodt utcaképben.

2.3. Tetőhajlásszög

A történeti településrészen a tetőhajlásszöge közel azonos, 38-45 fokos.

A meglévő épületek közé tervezett új házaknak hasonló hajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek.

A túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők nem illenek az utcaképébe.

2.4. Tetőforma

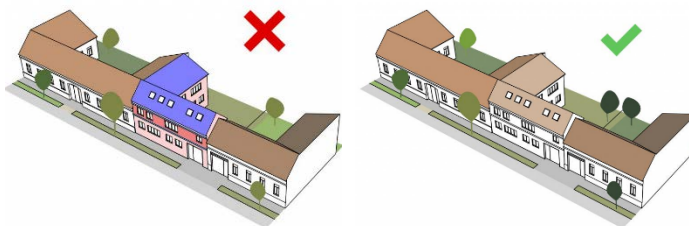
Az építési telek körül kialakult tetőformához alkalmazkodni kell.

Ne tervezzünk tördelt tetőformát, ha a szomszédos telkeken az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős házak állnak, a tető legyen a többi épülethez hasonló nagyságú.

2.5. Anyaghasználat (színek)

A településközpontban a házak cserépfedéssel készültek, a cserepek színvilága azonos, kis eltéréssel, terrakotta, piros és bordó, de szép számmal van bordó palafedéses ház is. A meglévő színhasználathoz illeszkedő épületek építése ajánlott, nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító fémlemezfedés, vagy burkolat.

2.6. Kerítés

A településközpontban általában nincsenek kerítések, az épületek a telkek teljes telekszélességét elfoglalják, a tömbök szabadon átjárhatók. Ennek az állapotnak a megtartása ajánlott. A belső udvarok is szép szobrot, kerteket rejtenek.

A Német Evangélikus templomnak a kis kovácsoltvas kerítése megmaradt, mely nemcsak a templomnak, de az egész településnek is dísze.

A templom mögött, a Széchenyi utcában áll egy kis parasztház, melynek napsugaras kiskapuja, szépen falazott kerítése, is védelmet érdemelnek.

2.7. Ajtók, ablakok

Ma a legnehezebb feladat az új épületek ablakainak tervezésénél, a hagyomány követése, ami nem jelenti azt, hogy a jelenleginél nagyobb üvegfelületek, portálok nem tervezhetők. A harmonikus megjelenés érdekében érdemes figyelembe venni a meglévő nyílászárók jellegét, arányát és a szomszédos épületeknél még a nyílászárók magasságát is.

2.8. Homlokzatképzés, anyaghasználat

A település központjában a kialakult állapot megtartása ajánlott, egyszerű vakolt és világos színűre, festett falfelületeket, a bordó, vagy világosszürke lábazatokat tervezzünk. A kőburkolat használata idegen a lábazatokon ebben a környezetben, lehetőleg kerüljük. A burkolótégla, vagy klinkertégla a Mezőberényi hagyományoknak megfelelő, alkalmazása ajánlott.

2.9. Részletek

Az utcai bejáratok kialakításánál is érdemes a hagyományt követni. Ma már követelmény, hogy mindenki számára, akadálymentes legyen egy középület. A tömbök átjárhatósága, vagy a szárazkapunak megfelelő modern megoldás az akadálymentes megközelítést is lehetővé teszi az udvar felőli oldalon.

A Városi Bölcsőde tervezője a főbejárat mellett, egy fedett rámpát tervezett. Ezzel az akadálymentes megközelítés lehetőségét adta meg a babakocsival érkezőknek és a fogyatékkal élőknek is. Követendő, szép megoldás

2.10. Kertek, belső udvarok

A kertek kialakítására különösen a közterületről is látszó helyeken kell figyelemmel lenni. Az átjárható tömbökben az épületbelsőkből lehetőség van kis kertek tervezésére is. Annak szép kialakítása nemcsak a lakóknak, hanem a település lakóinak is öröme szolgál, díszé lesz annak. Mezőberényre jellemzően a belső udvarban is szép szobrot találunk. Itt Varga Imre alkotása látható, a Dög. (Fő út 2.) A szobor ihletője Baudelaire La Charogne - A dög című verse.

Közterületek településképi útmutatója

2.11. Utcák

Az utak helyenként közpark szélességűek, a főút egyenesen vezet végig a településközponton. A növényzettől az épületek alig láthatóak.

A kastély előtt régen kerítés állt. Ma egy nyírt sövény jelzi annak helyét. Az épület előtt a korabeli fásításnak megfelelően ültették el a gömbkacákat.

2.12. Közterek, közparkok, közkertek

A Főtéren, a Berény Étterem és Szálloda előtti területen szép park csábít pihenésre. Szökőkút és kényelmes padok várják a pihenni vágyókat. A Forrás című szobor –és a hazatérés kútja Lestyán-Goda János és Rohonczi István alkotása. A térfal, a zöld növények kiültetése is változatos és nagyon szép. A templomkert és környéke is szépen rendezett, jó karban tartott.

A fotó a szobor és a kút avatásán, felszentelésén készült.

3. Falusias jellegű beépítés

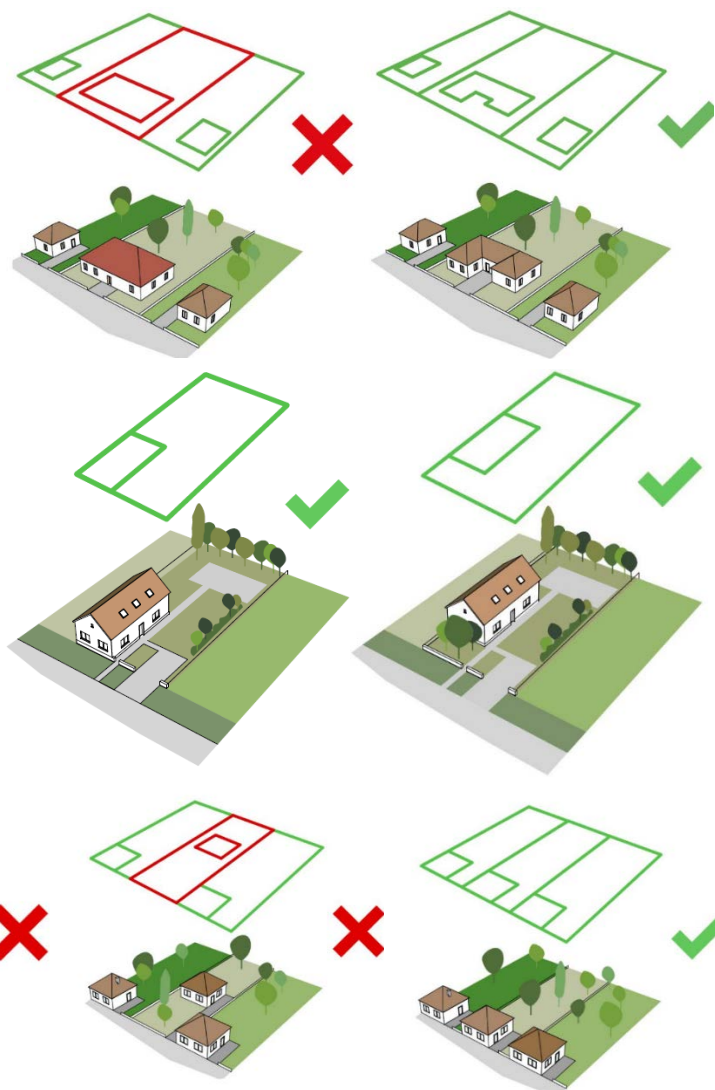
A település falusias részén teljes harmónia van az épített és a természeti környezet között. Az egymásra merőleges utcákban, utcavonalra merőlegesen állnak a házak, a telkek oldalhatárain. A főutak mentén a csak néhány háznak van előkertje, a többi utcában váltakozóan van előkertes, és utcavonalon álló beépítés. Az új épületek általában előkertesek.

3.1. Telepítés

A történeti településrészen az épületek a telkek oldalhatárain állnak. A telken belüli elhelyezése általában az utcára merőleges elhelyezésű. Kivételek vannak.

Az épület elhelyezésénél, mindig a szomszédos épületek mutatják, hogy előkertes, vagy utcavonalon álló épületet építhetünk, de a régi épület helyére is építhetők a házak a hagyományokat megőrizve.

Az ábrák azt is szépen mutatják, hogy nagy házat is el lehet helyezni úgy, hogy az harmonikusan illeszkedjen a környezetébe, az utcaképbe.

3.2. Magasság

Az utak mentén az épületek magassága közel azonos.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak illeszkedniük kell a környezetükhöz, hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illenek a településképbe építésük nem javasolt

3.3. Tetőhajlásszög

A falusias településrészen a tetőhajlásszöge közel azonos, 38-45 fokos.

A meglévő épületek közé tervezett új háznak hasonló hajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek.

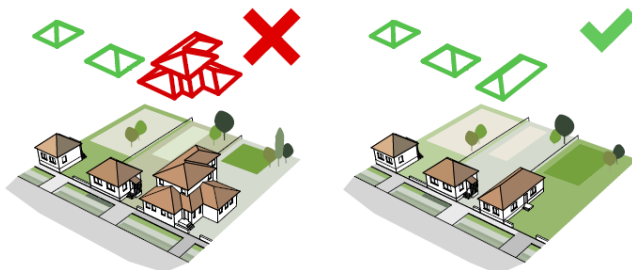
A túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők nem illenek az utcaképébe.

3.4. Tetőforma

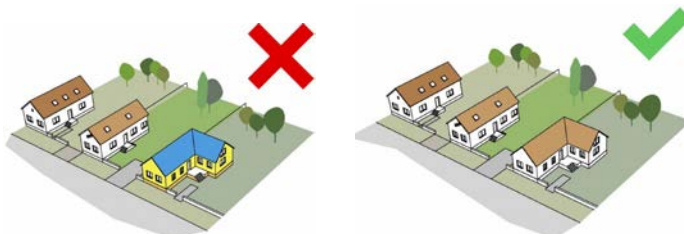
Az építési telek körül kialakult tetőformához alkalmazkodni kell.

Ne tervezzünk tördelt tetőformát, ha a szomszédos telkeken az utcára merőleges gerincű nyeregtetős házak, vagy sátoztetős házak állnak. A tető legyen a többi épülethez hasonló nagyságú.

3.5. Anyaghasználat (színek)

A falusias településrészen a házak cserépfedéssel készültek, azok színvilága azonos, kis eltéréssel, terrakotta és piros. A meglévő színhasználathoz illeszkedő épületek építése ajánlott, nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a rikító fémlemezfedés, vagy burkolat.

3.6. Tornácok

A falusias településrészen a legrégebbi lakóépületek fatornácosak voltak. Néhány előtornácos ház is fennmaradt, a szlovákok lakta területen, melyek népi építészeti értéket hordoznak, egyediek és védendőek. Az új ház a tornácával is őrzi a hagyományt, mégis modern, újszerű. A tornácok a déli oldalról, nyáron leárnyékolják a házat, de télen besűt a nap, mert

Ennek a kis háznak a tornácát és a filagóriáját is beépítették.

alacsonyabban jár”. Évszázados praktikus tudása ez a parasztembernek. A tornác esőben is jó munkahely volt.

3.7. Ajtók, ablakok

Az új épületek ablakainak tervezésénél a hagyomány követése azt jelenti, hogy a házak két szemmel nézzenek az utcára, de nem jelenti azt, hogy a jelenleginél nagyobb üvegfelületek nem tervezhetőek. Ha ablakosztást szeretnénk, azt lehetőleg a hagyományok alapján készüljön, középen felnyíló egy vízszintes osztású ablak legyen. Külső redőnyt csak beépített redőnytokos lehet.

Eredeti ablak és eredeti alapján újragyártott ablak.

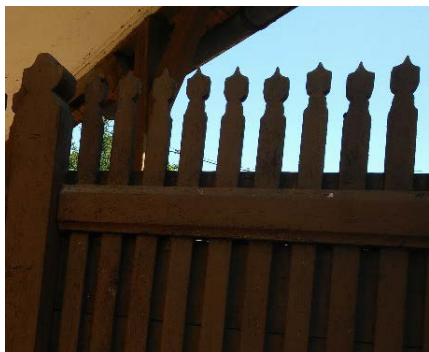
3.8. Homlokzatképzés, anyaghasználat

A falusias településrészen a kialakult állapot megtartása ajánlott, az egyszerű vakolt és világos színűre, festett falfelületeket, bordó, vagy világosszürke lábazatokat tervezzünk.

A kőburkolat használata idegen a lábazatokon ebben a környezetben, lehetőleg kerüljük. A nedves falakat szellőztetni és talajnedvesség ellen szigetelni kell, a kőburkolat csak bezárja a talajpárát a falba, ami ott magasabban fog nedvesedést okozni.

3.9. Részletek

Ma már ritkán látható ilyen szép gyertyalángos kerítés. A Madarász utca 21-es számú ház.

Eredeti állapotában fennmaradt a kiskapu, a kilincs és az ulicska drótkerítése is. Az épület helyi védelem alatt áll.

3.10. Kerítés

A „zöldebb” megoldások a kerítésre borostyán, vadszőlő, iszalag, vagy komló futtatása, vagy sövény szép és tájba illeszkedő megoldás, még akkor is, ha betonelemekből van a kerítésünk.

Ha nem tudjuk karbantartani a kerítést, érdemes befuttatni zöld növényekkel.

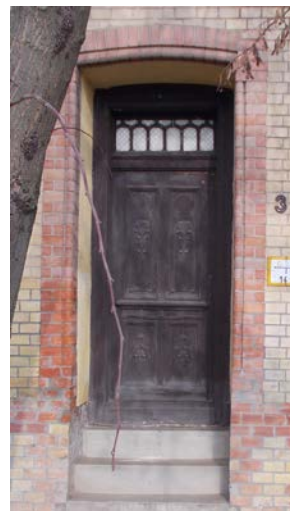
Módosabb gazdák falazott kerítést és kapupilléreket építettek. A kapu és a kiskapu deszkából készült. Az épület előtt, ha előkert volt ott léckerítés engedte a be és kilátást.

A kerítések és a kapuk színe általában a nyílászárók és a tornácoszlopok színével egyező volt, így harmonikus kép alakult ki, praktikus is volt, egy színű festéket használtak a faserkezeteken.

3.11. Kapuk, kiskapuk

A napsugaras kapu eredeti, egyedi és szép, a hagyományoknak megfelelően a kapupillér és a ház fala közé épült.

3.12. Kertek

A kertek kialakítására különösen az előkertben kell figyelni, itt a kerítések megengedik a belátást és az utcát is díszítik a szép növények. A település falusias részén a megfelelő telepítésen túl, ügyelnünk kell arra, hogy lehetőség szerint megfelelő természetes háttérrel, környezetet adjunk az új épületnek. Így otthonunk olyan lesz, mintha már rég ott állna, emellett a kertben és az épületben tartózkodás is kellemes lesz.

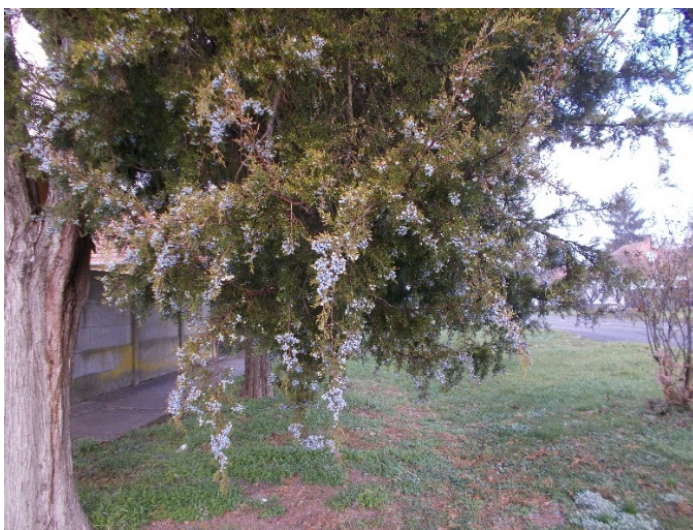

Közterületek településképi útmutatója

3.13. Utcák, közterek, közparkok, közkertek

A település falusias beépítésű területén nincsenek közparkok. Az utcákat parkosítják a lakók. Sok település megirigyelhetné, a mezőberényi utcákat. Még a házak előtt, az utcákon is rózsákat ültetnek, széppé és hasznossá teszik környezetüket az itt élő emberek. Az épületek előtt legtöbbször szilvafák állnak.

A Rákóczi sugárúton Thuja occidentalis fasor van a járdák mellett, nemcsak díszíti az utcát, de kellemes illata is van és télen is zöld marad. A zöld sövény, még drótkerítés mellett is szép kerítés.

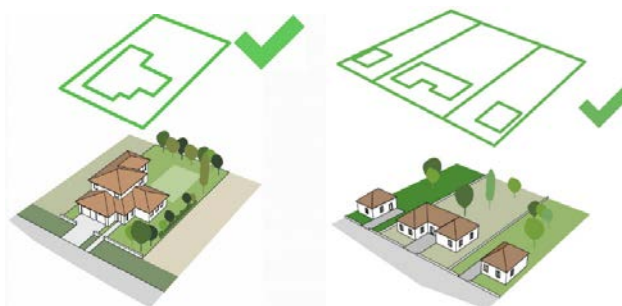

4. Tervezett kertvárosias jellegű beépítés

Mezőberényben jelenleg nincs kertvárosias jellegű beépített terület. Mezőberény rendezési terve tartalmaz kertvárosias, beépítésű lakóterületet. Az új lakóházak és környezetük kialakítására vonatkozó ajánlásokat tartalmazza ez a fejezet.

4.1. Telepítés

A tervezett épületek nem épülnek össze, szabadon állnak. Az új beépítések esetén az előkertes építkezést javasoljuk.

4.2. Magasság

Az épületek magassága változó lehet, általában földszintes, tetőtér beépítéses lakások építése várható, de épülhetnek egyemeletes, magastetős, vagy lapostetős épületek is. A meglévő épületek közé épülő új házaknak illeszkedniük kell a környezetükhöz, hasonló magassággal kell épülniük. A túl magas házak nem illeszkednek az utcaképebe, építésük nem javasolt.

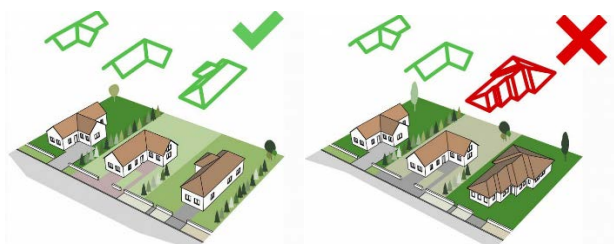
4.3. Tetőhajlásszög

A kertvárosias beépítés esetén is zavaró lehet a túl magas tetőhajlásszögű épület, nem illik a környezetébe, ezért építésüket nem javasoljuk. A túl magas, vagy túl alacsony hajlásszögű tetők nem illenek az utcaképebe.

4.4. Tetőforma

Ne tervezzünk tördelt tetőformát, ha a szomszédos telkeken az utcával párhuzamos gerincű nyeregtetős házak állnak, a tető legyen a többi épülethez hasonló nagyságú.

4.5. Anyaghasználat (színek)

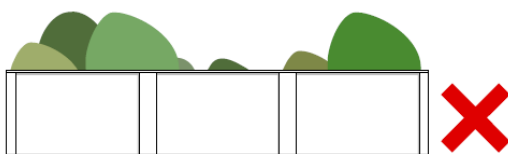
A településen a házak cserépfedéssel készültek, a cserepek színvilága azonos, kis eltéréssel, terrakotta és piros. A meglévő színhasználathoz illeszkedő épületek építése ajánlott, nem elfogadható a feltűnő és kirívó színhasználat, a ríkító fémlemezfedés, vagy burkolat.

4.6. Kerítés

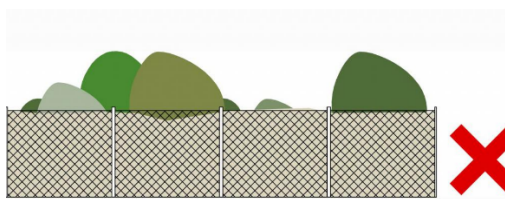
A falazott pilléres kerítés tervezése ajánlott 1/3 tömör és 2/3 áttört résszel.

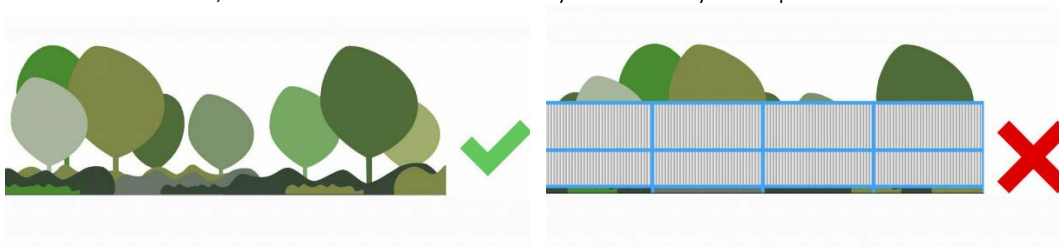
A falszerű áttörés mentes kerítések nem elfogadhatóak.

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel.

Ha olyan kerítést szeretnénk, amin nem látnak be, azt zöldkerítés formálában tehetjük meg. Így a környezetünk is szép és a természettel is harmonikus marad. Sok szép példát láthatunk erre Mezőberényben. A drótkerítést is be lehet futtatni zöld növényekkel, a borostyán, vadszőlő, iszalag, vagy komló futtatásával, de a kerítés mellé ültetett nyírott sövény is szép.

4.7. Ajtók, ablakok

A harmonikus megjelenés érdekében érdemes figyelembe venni a meglévő nyílászárók jellegét, a nyílászárók arányát a homlokzatokban és a szomszédos épületeknél még a nyílászárók magasságát is.

4.8. Homlokzatképzés, anyaghasználat

A település központjában a kialakult állapot megtartása ajánlott, egyszerű vakolt és világos színűre, festett falfelületeket, és sötétebb, vagy világosszürke lábazatokat tervezzünk.

A kőburkolat használata idegen a lábazatokon ebben a környezetben, lehetőleg kerüljük.

4.9. Kertek

A tájba illesztett épület nem hivatkozik, hasznosítja a fák szélvédelmét, árnyékolását is. Az épületet részlegesen takarjuk növényekkel, amelyek kímélik annak szépségét.

Az épület tájba illesztését a megfelelő növényzet megválasztásával is segíthetjük. Az építkezéskor tartsunk meg annyi növényt, amennyit csak lehet. Ne feledjük, hogy egy 100 éves fa felneveléséhez 100 év szükséges. A csupasz telekre telepített növények csak sok év múlva nyújtanak kedvező látványt, barátságos környezetet. Egy megmentett fa alá épített télikertnél nem kell éveket várni, mire használhatóvá válik ez a tér, mivel a „ház fája” hús ürnnyékot vet rá, télen viszont átengedi a melengető napsugarakat.

6. JÓ PÉLDÁK, ÉPÜLETEK, ÉPÍTETT RÉSZLETEK

A református templom mellett álló lakóépület, a hagyományoknak megfelelően épült. mintaszerűen alkalmazkodik a környezetéhez, a Petőfi utcának ezen a szakaszán, még az utcára merőleges gerincű nyeregretetős, parasztházak sora áll. Szép és modern, újraértelmezett formájú, letisztult formavilágú a nagy tömegű ház a templom és a parasztházak között, Papp László építész munkája.

Pro Architektúra-díjat kapott a MÁV Zrt. 2017-ben az építetési kategóriában, építészeti fejlesztési tevékenységéért.

A díj a magyar építészeti kultúra népszerűsítésében, a minőségi épített környezet létrehozásában, az építészeti értékek megőrzésében és az építészeti szemléletformálásban kifejtett tevékenységért, ... adományozható.

A Főnix Orvosi Centrum, Petőfi Sándor utca 5. Részleteiben is nívós épület. A hagyományoknak megfelelő környezetéhez illeszkedő kialakítás, modern, de nem hivalkodó. A ház az utcavonallal párhuzamos nyeregtetővel épült, léptékében is megfelel a német nagygazdaházak alkotta, kisvárosias környezetnek. Külön figyelemre méltó a tetőtér finom „felbillentése” tetőablakok „kutyaólak” helyett. Az épület színvilága, és a kapualj, udvar kialakítása is.

Családiházak közül ez a tetőtérbeépítéses épület egyszerű és szép, színvilágában is a környetéhez alkalmazkodó. A hagyományok szerint két szemmel néz az utcára a tetőtérében, jó arányú ablakokaival.

A kerítéstípus javasolt, téglalábazaton egyszerű léckerítés, ami nem túl magas. Az épület nem hivalkodó, növényekkel részben takart, melyek kiemelik a ház szépségét. Hangulatos otthon.

Egy sorházas épületfelújítás szép példája. Ha nem látnám a tetőtéri ablakok állapotát, azt gondolnám, hogy a meglévő sorházak mellé építettek egy újat. A színhasználat, az üvegezett erkély maivá és divatos otthont varázsolt, letisztult formavilágával, anyaghasználatával. Jó példa arra, hogy az egyszerű megoldások sokszor szebbek, mint a túldíszített házaink.

7. JÓ PÉLDÁK, SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

Az utcaképhez a hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek ugyanúgy hozzátartoznak, mint az épületek, vagy a növényzet. Hogyan hirdessük szolgáltatásunkat, vállalkozásunkat úgy, hogy az ne legyen meghökkentő? Hiszen elsősorban a figyelemfelkeltés a célunk, nem a járókelők rosszallásának kivívása. A reklám elsődleges célja a tájékoztatás, ezt utcaképbe illően is megtehetjük. Ha lehetőségünk van egy szebb utcakép, településkép megteremtésére, miért ne élénk a lehetőséggel?

A történeti településrészen, a tájképvédelemmel érintett településrészen reklámhordozó nem helyezhető el. Cégér és cégtábla elhelyezésekor elengedhetetlen, hogy alkalmazkodjon az épület jellemzőihez, anyaghasználatához. A település egyéb területein csak a szabályozás szerinti reklámhordozó helyezhető el, itt szintén elengedhetetlen a megfelelő anyaghasználat.

A tájképvédelemmel érintett területeken reklámhordozó elhelyezése nem indokolt és nem javasolt. Újabb felszíni infrastruktúra hálózatok elhelyezése nem javasolt.

Az utcabútorozás is fontos a településkép kialakításánál. Tegyük ezt egységesen, hogy az is a településre jellemző, sajátos legyen. Itt a jó példa az utazókra váró padok a mezőberényi állomáson.

Már az állomásépület nivós felújítása előtt is itt voltak. Most a váróteremben állnak, hárman, mint a mesében, bölcsességeiket fába vészték:

„S mert vándor vagy, minden nap tovább kell menned az úton.”

„Semmilyen szél nem kedvező annak, aki nem tudja, milyen kikötőbe tart.”

„A tízezer mérföldes utazás is egyetlen lépéssel kezdődik.”

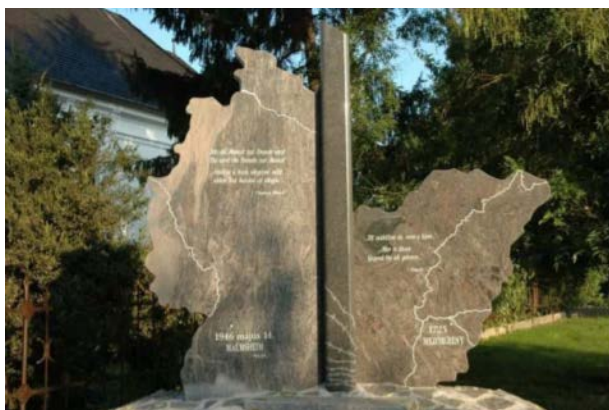

Mezőberényben mindenki azt érezheti, hogy hazaérkezett.

Mezőberényi német kitelepítettek emlékműve A Kossuth téren, a német evangélikus templom mellett található alkotás, az 1946-ban kitelepített mezőberényi németeknek állít emléket. Alkotója Szőke József és Minya Gábor. Az emlékmű egy félbevágott Németországot és Magyarországot mintáz, rajta két település és két évszám: Mezőberény 1725 és Malsheim 1946. május 14. Két felirat is olvasható:

'Amikor a haza idegenné válik, akkor lesz hazává az idegen.' (Thomas Mann)

'Itt születtem én, ezen a tájon...' (Petőfi)

IMPRESSZUM

Megrendelő: Mezőberény Város Önkormányzata

Polgármester: Siklósi István

Főépítész: Kmettykó János

Készítette: Pataki Ibolya Anna

Mezőberény, 2017. november hó